

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
OKULÖNCESİ ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİNDEKİ ÜSTÜN YETENEKLİ
ÇOCUKLARIN BELİRLENMESİNDE EBEVEYN, ÖĞRETMEN VE UZMAN
GÖRÜŞLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
MERAL ALEMDAR

ANKARA 2009

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

OKULÖNCESİ ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

**ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİNDEKİ ÜSTÜN YETENEKLİ
ÇOCUKLARIN BELİRLENMESİNDE EBEVEYN, ÖĞRETMEN VE UZMAN
GÖRÜŞLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Meral ALEMDAR**

**Danışman
Prof. Dr. Yaşar ÖZBAY**

ANKARA 2009

GAZİ ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Meral ALEMDAR'ın “**Erken Çocukluk Dönemindeki Üstün Yetenekli Çocukların Belirlenmesinde Ebeveyn, Öğretmen Ve Uzman Görüşlerinin Karşılaştırılması**” başlıklı tezitarihinde, jürimiz tarafından Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı

İmza

Üye (Tez Danışmanı):

Üye :

Üye :

Üye :

Üye :

ÖZET
ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİNDEKİ ÜSTÜN YETENEKLİ
ÇOCUKLARIN BELİRLENMESİNDE EBEVEYN, ÖĞRETMEN VE UZMAN
GÖRÜŞLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Alemdar, Meral
Yüksek lisans, Okulöncesi Öğretmenliği Bilim Dalı
Tez Danışmanı: Prof. Dr. Yaşar ÖZBAY
Nisan-2009

Bu araştırma, Bursa’da özel bir anaokuluna devam eden 3-6 yaş grubu 123 çocuk arasından üstün yetenekli olanları belirlemek ve belirleme işlemlerinin bu çocukları seçmede ne derece başarılı olduğunu tespit etmek amacıyla yapılmıştır.

Çalışmada; 2 aşamalı belirleme sistemi oluşturulmuştur. Birinci aşama, hem öğretmen hem de ailelerin üstün yetenekli olduğunu düşündüğü çocukları kaydetmeleri için AGP (Aile Gözlem Formu) ve ÖGP (Öğretmen Gözlem Formu), ikinci aşamada, aileleri ve öğretmenleri tarafından aday olarak gösterilen çocukların araştırmacı tarafından uygulanan UGP (Çoklu Zekâ Gözlem Formu) ile çocukların zekâ alanlarındaki yaşitlarına göre üstün yeteneklilik durumlarını saptamak amacıyla kullanılmıştır. Gözlem formları toplam 123 öğretmen ve yine 123 anne-babaya uygulanmıştır.

Araştırmanın 123 kişilik örneklem grubundan toplam 44 çocuk üstün yetenekli bulunmuş ve bunların 22’si kız, 22’si de erkektir.

Aile gözlem puanı ile öğretmen gözlem puanı arasında orta düzeyde doğrusal bir ilişki vardır. Ancak uzman gözlem puanı boyutlarıyla anlamlılık düzeyi yoktur. Buna karşın öğretmen gözlem puanının uzman gözlem puanı boyutlarından dil boyutu, müzik boyutu ve kişilerarası boyutları açısından ilişkili olduğu gözlenmektedir. Öğretmen gözlem puanı ile uzman gözlem puanı boyutlarından matematik boyutu, görsel boyut, kinestetik boyut, doğa boyutu ve içsel boyut açısından ilişki bulunmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Okul Öncesi Çocuklar, Üstün Yetenek ve Üstün Yeteneğin Belirlenmesi

ABSTRACT

EARLY CHILDHOOD CHILDREN DETERMINING THE GIFTED PARENTS, TEACHERS AND COMPARISON OF EXPERT OPINIONS

Alemdar, Meral

M.Ed., Department of Early Childhood Education

Adviser: Prof. Dr. Yaşar ÖZBAY

April-2009

This research continued in Bursa, a special kindergarten for 123 children between the ages of 3-6 to identify gifted ones and the process of determining to what extent this was successful in choosing the children was conducted to identify.

Study to determine 2-stage system was developed. The first stage, both teacher and families of gifted children think that saving for AGP (Family Observation Form) and OGP (Teacher Observation Form) in the second stage, their families and teachers by candidates is shown as a researcher of children adopted by the UGP (Multiple Intelligences Observation Form) According to the intelligence of children with their peers in the areas above were used to determine status capability. Observation forms to parents in total, 123 teachers and 123 were applied again.

Of the survey sample of 123 people found the total of 44 gifted children and their 22 girls and 22 are boys.

Families with observation points at the intermediate level between the teachers observed score is a linear relationship. However, the significance level of experts is not the size of observation points. However the experts of the teacher observation points of observation points of the language dimension size, music and interpersonal dimensions in terms of size is observed to be associated. Teacher observation score points with the expert observations of the size of mathematics size, visual dimension, kinesthetic size, nature, size and intrinsic relationship was found in terms of size.

Key Words: Pre-School Children, Determination of gifted and gifted children

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	1
1.4. Problem Cümlesi	3
1.5. Alt Problemler	3
1.6. Araştırmanın Amacı	3
1.7. Araştırmanın Önemi	3
1.8. Araştırmanın Sınırlılıkları	5
1.9. Araştırmanın Varsayımları	5
1.10. Tanımlar	5
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	7
2.1. Üstün Yeteneklilik	7
2.1.1. Üstün Yetenekli Çocukların Genel Özellikleri	10
2.3. Üstün Yeteneklilik Alanları	11
2.4. Üstün Yetenekli Çocukların Gelişimsel Özelliklerinin Belirlenmesi	14
2.4.1. Üstün Yeteneklilerin Türkiye’de Belirlenme Aşamaları	15
2.4.1.1. Grup Zekâ Testleri	16
2.4.1.2. Başarı Testleri	17
2.4.1.3 Bireysel Zekâ Testleri	18
2.4.1.4. Aday Gösterme	18
2.4.1.5. Aile Geçmişi	19
2.4.2. Okul Öncesi Dönemde Üstün Yetenekli Çocukları Fark Etmede ve Müdahalede Anne Babaların Önemi	24
2.5. Üstün Yetenekli Çocukların Eğitim Modelleri	26
2.5.1. Erken Başlama Ve Hızlı İlerleme	26
2.5.2. Zenginleştirme	27
2.5.3. Türdeş Yetenek Kümeleri / Gruplama	28
2.6. Üstün Yetenekli Çocuklar İçin Erken Eğitim Programları	28
2.7. Üstün Yeteneklilerin Eğitiminin Türkiye’deki Durumu	38
2.8. İlgili Araştırmalar	42
YÖNTEM	48
3.1. Araştırma Modeli	48
3.2. Araştırma Grubu	48
3.3. Veri Toplama Araçları	48
3.4. Veri Analiz Teknikleri	50
3.5. Araştırmanın İşlem Yolu	50
BULGULAR VE YORUM	51
SONUÇ VE ÖNERİLER	60
5.1. Sonuçlar	60
5.2. Öneriler	61
KAYNAKÇA	65
EKLER	73

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 4.1. Araştırma Grubunu Oluşturan Çocukların Yaş Gruplarının Aylara Göre Dağılımı.....	60
Tablo 4.2. Araştırma Grubunu Oluşturan Çocukların Annelerinin Meslek Gruplarına Göre Dağılımı.....	61
Tablo 4.3. Araştırma Grubunu Oluşturan Çocukların Babalarının Meslek Gruplarına Göre Dağılımı.....	62
Tablo 4.4. Aile, Öğretmen ve Uzman Gözlemleri Arasındaki Korelasyon Sonuçları.....	63
Tablo 4.5. Aile Ve Öğretmen Gözlem Puanlarının Cinsiyete Göre Dağılımı.....	64
Tablo 4.6. Araştırma Grubunu Oluşturan Çocukların Anne Ve Babalarının Eğitim Düzeyi	65
Tablo 4.7. Araştırma Grubunu Oluşturan Çocukların Babalarının Eğitim Düzeyi.	65
Tablo 4.8. Araştırma Grubunu Oluşturan Çocukların Annelerinin Eğitim Düzeyi	66
Tablo 4.9. Araştırma Grubunu Oluşturan Çocukların Yaşlara Göre Dağılımı.....	67
Tablo 4.10. Aile Gözlem Formu Ve Öğretmen Gözlem Formu Puanlarının Yaş Gruplarına Göre Dağılımı	67
Tablo 4.11. Aile Gözlem Formu Ve Öğretmen Gözlem Formu Puanlarının Yaş Gruplarına Göre İlişki Sonuçları	68

BÖLÜM I

GİRİŞ

Milletlerin en büyük güç kaynağı yetişmiş nitelikli insan gücüdür. Bir ülkenin kalkınmasında fen, edebiyat, sanat, ekonomi, ticaret, politika ve benzeri alanlarında önderlik edecek liderler üstün yetenekli çocuklar arasından çıkmaktadır.

Üstün yetenekli çocukların belirlenip yeteneklerinin geliştirilerek kapasitelerini en üst düzeyde kullanmalarını sağlamak ülkenin bugünü ve geleceği açısından büyük önem taşımaktadır. Üstün yetenekli çocukların yetenek, ilgi ve kapasitelerini en üst düzeyde kullanabilmeleri için öncelikle aile ve öğretmenlerin bu çocukların gelişim ve karakteristik özellikleri hakkında kapsamlı olarak bilgilendirilmeleri oldukça önemlidir.

Yüzyıllardır çeşitli ülkelerde üstün yetenekli çocukların eğitimi ve öğretimi ile ilgili çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Üstün yetenekli çocuklara bu kadar ilgi gösterilmesinin nedeni toplumların günden güne değişen ve ilerleyen sosyo-politik felsefeleri, bilgi alanlarının ilerlemesi ve çeşitlenmesidir. Sadece zeka kriteri ele alındığında zihinsel olarak üstün yetenekli olan bireyler toplumun ancak %2' si gibi küçük bir bölümünü oluşturmalarına karşın ülke kalkınmasındaki önemleri oldukça büyüktür. Bu nedenle üstün yetenekli çocukların eğitimi, öğretimi ve topluma kazandırılmaları için her öğretim kademesinde alınacak önlemler, Türkiye'yi ileriye götürecek önemli yatırımlardan birisidir.

Üstün yetenekli çocukların erken saptanması ve eğitimlerine erken başlanması büyük önem taşımaktadır. Okul öncesi düzeyde hangi alanda olursa olsun en önemli görev aile ve öğretmene düşmektedir. Yapılan ve halen yapılmakta olan araştırmalar okul öncesi düzeydeki çocukların olağanüstü yeteneklerini değerlendirmede en sağlıklı bilginin öğretmenlerden daha çok ailelerden edinildiğini göstermektedir.

Türkiye'de, üstün yetenekli çocukların seçilmesi, eğitim ve öğretimlerine özen gösterilmesi konusunda oldukça geç kalınmış durumdadır. Vakit geçirmeksizin

üstün yetenekli çocukların erken tanınmasına, onların doğasına uygun eğitim, model ve programların geliştirilmesine ve bunlara uygun özel eğitim kurumlarının açılmasına şiddetle gereksinim duyulmaktadır.

Bu araştırma, okul öncesi çağındaki çocukların üstün yetenekli olup olmadıklarının belirlenmesi ile ilgili olarak hazırlanmıştır. Araştırmada dört aşamalı belirleme işlemi gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma, okul öncesi dönemi kapsayan üstün yetenekli çocuklar ve bu tip çocukların belirlenmesine yönelik elde edilen bulgular; öğretmenlere, rehberlik ve danışmanlık uzmanlarına, araştırmacılar ve ailelere yardımcı olacak bilgiler sunacağı ümit edilmektedir.

Bilindiği gibi okul öncesi eğitim amaçlarından birisi ve belki de en önemlisi çocuğun doğuştan getirdiği potansiyeli maksimum düzeye çıkartmaktır. Bunun içinde doğduğu andan itibaren çocuğu tanımak onun her alanda kapasitesini bilmek ve eğitimine bir an evvel başlamak büyük önem taşımaktadır. Gelişmiş ülkeler gelişmişliklerini büyük oranda üstün beyinlere gelişme olanağı ve ortamı vererek sağlamışlardır. Bu başarıyı da üstün yetenekli çocukları erken tanılayıp, gerekli özel eğitim olanakları sağlayarak elde etmişlerdir.

Türkiye’de üstün yetenekli çocuklarla ilgili çalışmalar genellikle ilköğretim ve lise çağı düzeyinde yapılmaktadır. Ancak üstün yeteneğe sahip okul öncesi çocuklarıyla ilgili hemen hemen hiçbir özel eğitim önlemi alınmamıştır. Okul öncesi dönem çocuğun etkin olarak temel kavramları kazandığı ve gelişiminin en hızlı olduğu süreçtir. Üstün yetenekli okul öncesi çağı çocuklarının küçük yaşlarda belirlenebilmesi ve gerekli eğitimi alabilmesi konusunda en büyük güçlüklerden birisi de okul öncesi çağı çocuklarının yetenek, ilgi ve kapasitelerini ölçebilecek yeterli çeşitlilikte ölçme araçlarının bulunmamasıdır.

Üstün yetenekli bireylerin mümkün olduğunca erken dönemde belirlenmesi uygun eğitim önlemlerinin alınarak yetiştirilmesi bütün toplumlar tarafından oldukça önemsenen bir konudur. Özellikle özel eğitim gerektiren çocukların erken teşhis edilerek eğitime erken başlaması ilkesi üstün yetenekli çocuklar içinde aynı derecede önem taşımaktadır.

Belirleme sürecinin çocukların lehine en iyi şekilde sürdürülebilmesi için öğretmen ve ailelerin çocukların gelişim dönemleri, üstün yeteneklilik özellikleri ve çocukları sağlıklı gözlemlene konularında yeterli ve gerekli bilgiye sahip olmaları gerekmektedir.

1.4. Problem Cümlesi

Erken çocukluk dönemindeki üstün yetenekli çocukların belirlenme sürecinin önemli paydaşları olan ebeveyn, öğretmen ve uzman görüşlerinde tutarlılık var mıdır?

1.5. Alt Problemler

1. Üstün yetenekli çocukların belirlenmesinde ebeveyn ve öğretmen görüşleri arasında farklılık var mıdır?
2. Üstün yetenekli çocukların belirlenmesinde ebeveyn ve uzman görüşleri arasında farklılık var mıdır?
3. Üstün yetenekli çocukların belirlenmesinde öğretmen ve uzman görüşleri arasında farklılık var mıdır?
4. Üstün yetenekli çocukların belirlenmesinde en çok ilişki hangi yetenek alanında ebeveyn, öğretmen ve uzman değerlendirmesinde tutarlılık vardır?

1.6. Araştırmanın Amacı

Araştırmada, erken çocukluk dönemindeki üstün yetenekli çocukların belirlenmesinde ebeveyn, öğretmen ve uzman görüşlerinin karşılaştırılması amaçlanmaktadır.

1.7. Araştırmanın Önemi

Üstün yetenekliler uygarlığın ve teknolojik gelişimin bugün ki seviyeye gelmesinde, bilimin ilerlemesinde ve gelişmesinde birinci derecede katkısı olan

bireylerdir. Yeni bilgiler üreten, insanlığın bilgi birikimini ardındaki kuşaklara taşıyan ve uygulayan gelişmiş beyinler üstün yeteneklilerdir. Bu nedenden ötürü üstün yetenekli çocuklar özenle eğitilmesi gereken ayrıcalıklı bir grubu oluşturmaktadırlar.

Literatürde genellikle üstün yeteneğe sahip çocukların, yaşamlarının ilk yıllarından itibaren gelişim aşamalarının normal gelişim standartları gösteren çocuklara göre daha hızlı ulaştıkları vurgulanmaktadır. Bundan dolayı üstün yeteneğe sahip çocukların erken tespiti ve yetenek alanlarının belirlenmesi gerekir (Ersoy ve Avcı, 2001:129). Bu çocukların bazıları üstün gelişimleri ve başarıları ile kendilerini daha kolay tanımlanabilir hale getirmektedirler. Fakat bazılarının yetenekleri çeşitli sebeplerden dolayı gizli kalmaktadır.

Öğretmen ve aile tanılama sistemlerinin geliştirilmesi, araştırmalara daha çok zemin hazırlayıcıdır. Ebeveynler ve öğretmenler çocuğun potansiyelini gösterdiği zamanlara tanık olması en muhtemel kişilerdir. Çocuğun potansiyelini ortaya koyduğu her anını doğal ortamda gözlemleme fırsatı olan ve bu gözlemle ilgili gerekli girişimleri yapabilecek en doğru kişiler ebeveyn ve öğretmenlerdir. Çocuğun için hayati olan bu gözlemler sonucu elde edilen bilgi ve fikirlerinde bir öncelik sırasına koyulması gerekmektedir. Yanlış kanılara varmamak veya olanı gözden kaçırmamak için belli tanılama kriterleri oluşturulması uygun olacaktır. Oluşturulan bu kriterlerin de tanılama sürecini olabildiğince hızlandırması ve varolan potansiyelin bir an önce ortaya çıkarılarak gerekli eğitimin çocuğa uygulanması çocuk açısından çok önemlidir.

Üstün yetenekli çocukların erken dönemde fark edilerek, eğitimlerine yön verilmesi gerek aileleri gerekse öğretmenleri için çok önemlidir. Var olan potansiyelin çok iyi bir şekilde değerlendirilerek, topluma kazandırılması gerekir.

Üstün yetenekli çocukların erken tanınması ve özel olarak eğitilmesi, yetiştirilmesi, üstün beyin gücünü en iyi biçimde değerlendirerek kendini gerçekleştirme fırsatlarının sunulması, ülkemiz milli eğitiminin de temel görevlerinden olmalıdır.

1.8. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma sonuçlarının genellenebilirliği 3-6 yaş grubu çocukları, onların ebeveyn ve öğretmenleri ile sınırlıdır.

1.9. Araştırmanın Varsayımları

Araştırma örneklemini içerisindeki veli ve öğretmenlerin üstün yeteneklilik ile ilgili temel bilgilere sahip oldukları varsayılmaktadır.

1.10. Tanımlar

Zekâ: Psikolog Terman'a (1926) göre, zekâ “mücerret (soyut) düşünme yeteneği”dir.

Binet' e göre zekâ, bellek alanı, duyum keskinliği ve tepki hızı gibi basit zihni öğelerle değil, kavrama, hüküm verme, akıl yürütme (ve 'düşünceye belirli bir yön verme', 'düşünceyi arzu edilen bir gayenin gerçekleşmesine intibak ettirme' ile 'kendi kendini eleştirme/kendi yanlışlarını bulup düzeltme') gibi karmaşık işlemlerde kendini gösterir. Bu karmaşık zihni etkinlikleri duyumları ölçer gibi dakik olarak ve doğrudan doğruya ölçmek mümkün değildir. Bireyin zekâsı hakkında güvenilir bir fikir edinmenin yolu, bireyi çözümü yüksek zihni işlemlerin kullanılmasını gerektiren problemlerle karşı karşıya getirmek ve bireyin yaptıklarını objektif olarak saptamaktır.

Çoklu Zekâ: Çoklu zekâ, Howard Gardner'in zekâyı yeniden tanımlaması olarak çıkmış bir kavramdır. Çoklu zekâ, çevresel ve genetik etmenlerle birlikte insanı yorumlamaya dair yeni bir bakış açısıdır. Buna göre insan çevresi ile kurduğu tüm ilişkide, iletişim ve etkileşimde zekâsını kullanmaktadır. Ancak Gardner'ın yeni eklediği içten gelen bir form ile dünyayı algılayıp ilişkiye başlayıp sürdürdüğümüzüdür. Çünkü beynimizin pek çok sayıda farklı çalışma merkezi ve işlevi bulunmakta ve bu işlevler her bireyde farklılık göstermektedir. Birbirinden bağımsız ve ayrı olarak çalışan bu merkezler aynı zamanda bireyin öğrenme kimliğini ve bilişsel niteliğini de ortaya koymaktadır.

Bu zekâ türleri insan beyni ve zekâsı ile çevre etkileşimi sonucu daha da çoğalabilir.

8 ana gruba ayrılır:

1. Mantıksal Matematiksel Zekâ
2. Sözel-Dilsel Zekâ
3. Görsel Zekâ
4. İçsel Zekâ
5. Sosyal-Kişiler Arası Zekâ
6. Müziksel-Ritmik Zekâ
7. Doğa Zekâsı
8. Kinestetik-Bedensel Zekâ (Akarsu, 2000)

Üstün Yetenekli Çocuk: Üstün yetenekli çocuklar, zihinsel yeteneklerinin ya da zekâlarının birçoğunda akranlarına göre üst performans gösteren ya da gizil güce sahip olan, yaratıcılık yani güçlü olan çocuklardır (Ataman, 2003).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Üstün Yeteneklilik

Üstün yetenekli olmakla ilgili pek çok tanım yapılmaktadır. Terman, standart zeka testlerinde %2 olan üst sınırdaki puan alanları üstün yetenekli olarak tanımlamıştır (Clark, 1988). Renzulli'ye (1986) göre üstün yeteneklilik insanda var olan yetenek (genel yetenek-özel yetenek), yaratıcılık ve motivasyonun birleşmesinden oluşmaktadır.

Üstün yetenekli kişiler, bu üç temel bileşeni geliştirme yeteneğine sahip ve bunları insan performansının belli alanlarından birinde kullanabilenlerdir. Lovecky (1999) ise üstün yetenekliliği, IQ puanı 120'nin üzerinde olan veya birden fazla akademik alanda önemli bir başarı kazanmış olmak olarak tanımlamaktadır. Üstün yetenekli çocuklar, sınıflandırma, belleği kullanma, hatırlama, organize etme gibi metabilşsel stratejileri daha iyi kullanabilmektedirler.

Geleneksel IQ puanının üstün yeteneği tanımlamakta yetersiz kaldığını savunan Stenberg (1997) üç tür zekâdan söz etmektedir: Analitik, sentezci ve pratik. Analitik zekâ çözümleme becerilerini, mantıksal düşünmeyi, akıl yürütmeyi ve okuduğunu anlamayı içeren ve geleneksel zekâ testlerinin ölçtüğü becerileri içerir. Sentezci zekâ yaratıcılığı, yeni durumlarla başetmeyi, iç-görüyü ve sezgileri içerir. Pratik zekâda ise analitik ve sentezci becerilerin günlük yaşamın sorunlarını çözmede işe koşulması söz konusudur. Çoğu kişi bu üç tür zekâyı belli bir ölçüde sahiptir. Önemli olan kişinin bu yanlarının ne derecede güçlü olduğunu bilmesi ve bunu güçsüz yanlarını telafi etmek için kullanabilmesidir. Stenberg modeli de Renzulli'ninki gibi dinamiktir. Zamana ve çevre ile etkileşime bağlı olarak değişebilmektedir.

Gözlemlerinden ve bazı beyin araştırmalarının bulgularından yararlanan Gardner başlangıçta yedi tane diye tanımladığı zekâ türlerine daha sonra bir tane daha ekleyerek sekiz tür zekâ sıralamaktadır.

1. *Dille ilgili/sözel zekâ*: Okuduğunu ve dinlediğini anlama, anlamları ve dilbilgisi kurallarını kavrama, yazılı ve sözlü ifade becerilerini içerir. İyi bir yazar, hatip ya da avukat olmak bu tür bir beceriyi gerektirir.

2. *Mantıksal-matematiksel zekâ*: Tümevarım, tümdengelim türü akıl yürütmelere ve sayısal hesaplamaya dayalı zekâdır. Bir matematikçi ya da fizikçi bu tür zekâyı kullanır.

3. *Uzay ilişkilerine ilişkin (spatial) zekâ*: Üç boyutlu durumların temsili, yeniden yaratılması, değiştirilip dönüştürülmesi gibi beceriler bu gruba girer. Bir mimarın, heykeltıraşın ya da satranç oyuncusunun kullandığı zekâ bu türdendir.

4. *Müzik zekâsı*: Sesleri ayırt edebilme, ritim, doku tınlama duyarlılığı, müzik temalarını yani melodiyi doğru biçimde duyabilme ve icra edebilme ile en üst düzey olan beste yapabilme becerilerine denk gelmektedir.

5. *Bedensel-kinestetik zekâ*: Bedenin bir bölümünü ya da tümünü bir gösteri ya da ortaya bir ürün çıkarabilmek amacıyla kullanılan becerileri ifade eder. Bir sporcunun ya da dans sanatçısının ihtiyaç duyduğu türden zekâdır.

6. *Kişilerarası zekâ*: Başkalarının davranışlarını ve motivasyonlarını anlayabilme, bu bilgiyi kullanarak akılcıca ve üretime-çözüme yönelik davranışlar sergileyebilme. Öğretmenler, rehberler ve politikacılar başarılı olabilmek için bu tür zekâlarını geliştirmek zorundadır.

7. *İçsel zekâ*: Kişinin kendisini tanıması, bilişsel açıdan güçlü ve zayıf yanlarının farkında olması, düşünme biçimlerini, duygularını ve zekâlarını tanımlayabilmesi becerisidir. Bu tür zekâ kişinin yaşamına ait planlar yapabilmesini ve bunları uygulamaya geçirebilmesini de kapsar.

8. *Doğa zekâsı*: Bireyin doğayı gözlemleyebilme, doğa ile uyum içinde yaşayabilme, doğa duyarlılığı geliştirme, doğayı takdir edebilme ve doğaya katkıda bulunabilme yeteneğini göstermektedir. (Gardner, 1993; 1999).

ABD'de federal hükümetin üstün yeteneklilerle ilgili politikasını belirlemek amacıyla hazırlanan ve 1972'den bu yana pek çok eyalette uygulamanın asgari standartları olarak kabul edilen bir rapor (Marland, 1972) üstün yeteneklileri aşağıdaki alanlardan birinde ya da bir kaçında üstün performans gösteren çocuklar tanımlamaktadır. Bu çocuklar kendilerine ve çevrelerine katkıda bulunabilmek için normal sınıflarda uygulanan programların ötesinde farklılaştırılmış öğrenme yaşantıları gerektiren çocuklardır:

1. Genel zihinsel yetenek
2. Belli bir akademik alanda yetenek
3. Yaratıcı ya da üretici düşünme
4. Liderlik yeteneği
5. Görsel ve performans sanatlarında yetenek
6. Psikomotor yetenek

Yine ABD'de Federal Hükümet tarafından hazırlatılarak 1993'de yayımlanan Ulusal Mükemmellik Raporunda (*National Excellence Report*) (Ross, 1993) ülkenin üstün yeteneğe verdiği öncelikli önem tartışılmaktadır. Okulların çocukları farklı yetenek alanlarına göre tanınması, okuldaki başarı değerlendirilirken birden çok başarı ölçütünün kullanılması, geldikleri ortam ne olursa olsun çocuklara önyargısız bir tavırla yaklaşılması, programın zaman ve uygulama boyutunda esneklik gösterilmesi, potansiyel yeteneğin de yakalanması ve motivasyonun sürekli ölçülmesi ve geliştirilmesi gibi öneriler bu raporda yer almaktadır.

Üstün yetenekli çocukların erken saptanması ve eğitimlerine erken başlanması büyük önem taşımaktadır. Okul öncesi düzeyde hangi alanda olursa olsun en önemli görev aile ve öğretmene düşmektedir. Yapılan ve halen yapılmakta olan araştırmalar okul öncesi düzeydeki çocukların olağanüstü yeteneklerini değerlendirmede en sağlıklı bilginin öğretmenlerden daha çok ailelerden edinildiğini göstermektedir (Dağlıoğlu, 2002).

Türkiye, üstün yetenekli çocukların seçilmesi, eğitim ve öğretimlerine özen gösterilmesi konusunda oldukça geç kalmış durumdadır. Vakit geçirmeksizin üstün

yetenekli çocukların erken tanınmasına, onların doğasına uygun eğitim, model ve programların geliştirilmesine ve bunlara uygun özel eğitim kurumlarının açılmasına şiddetle gereksinim duyulmaktadır (Davaslıgil, 2004).

2.1.1. Üstün Yetenekli Çocukların Genel Özellikleri

Üstün yetenekli çocuklar, fiziksel, duygusal ve sosyal uyum sağlama konusunda da yaşamın ilk yıllarından itibaren normal gelişim gösterenlere göre daha hızlı bir gelişim göstermektedirler. Üstün yetenekli çocukların bedensel ve zihinsel gelişimleri, toplumsal gelişmeleri, ilgileri, öğrenme özellikleri, okul başarıları, kişilik ve uyum özellikleri, aile özellikleri, etnik özellikler gibi birçok alandaki farklılıkları incelenmiştir (Ataman 2003). Üstün yetenekli çocuklarda belirlenen ayırt edici özellikler şöyle sıralanabilir;

1. Sözcük hazinelerinin genişliği, zenginliği,
2. Sözcükleri tam anlamlarıyla kullanışı,
3. Hızlı öğrenebilme, geniş ilgi alanı,
4. Soyut düşünebilme,
5. Problemler konusunda empati kurma,
6. Analiz gücü , yaratıcılık,
7. Problem çözebilme,
8. Israr ve sebatlılık,
9. Güçlü hafıza ve önsezi,
10. Mizah ve espiri yapabilme,
11. İlgi ve merak zenginliği,
12. Uyanıklılık ve gözlem yapmaya doğal eğilim,
13. İnsiyatif kullanma ve akıl yürütme,
14. Eleştirci yaklaşım,
15. Hizmet etme arzusu,
16. Keşif ve icatlar yapabilme,
17. Bir yetenek alanında üstün performans,
18. Yeni ve zor deneyimleri tercih,
19. Özgün ifade biçimleri (Hany, 1995)

Üstün yetenekli çocukların belirlenmesi çok iyi bir gözlem, bilgi toplama, çocuğun gelişimini detaylı olarak izleme, yeteneklerini göz önüne alma, anne- baba, öğretmen ve yakınlarının görüş ve düşüncelerine başvurulması ile gerçekleştirilir. Bu sebeple üstün yeteneğe sahip okul öncesi dönemi çocuklarının gelişim ve davranış özelliklerinin bilinmesi oldukça önem taşımaktadır.

2.3. Üstün Yeteneklilik Alanları

Üstün yetenekli çocuklar, konunun uzmanlarınca yapılan inceleme ve değerlendirmeler sonucunda saptanan alanlardan birinde, birkaçı veya bunların birleşiminden oluşan bir bütünlük içinde yüksek başarı gösterirler veya gizli güçlere sahiptirler. Üstün yeteneklilerin yetenek alanına göre özellikleri şu şekildedir (Metin, 1999).

1)Genel Zihinsel Yetenek; Çocukların bu alanda yetenekli olup olmadıkları geçerli ve güvenilir zekâ testleri ile belirlenir. Genel zihinsel yetenek alanında üstün yetenekli çocukların özellikleri;

1. Erken okur.
2. Kelime haznesi geniştir.
3. Dil ve bilimle ilgili konulara erken ilgi duyar.
4. Sorulara hızlı cevap verir.
5. Hızlı ve kolay öğrenir.
6. Çok meraklıdır.
7. İlgi alanları geniştir.
8. Arkadaşları arasında dikkat çekici özelliğe sahiptir.
9. İç disiplin sahibidir.
10. Problemleri zekice yöntemlerle çözer (www.EDWA.org).

2)Özel Akademik Yetenek; Belirli bir alanda yaşıtlarına göre daha yüksek yeteneği olan (matematik, bilim, dil vs) çocuklardır. Bu tip yeteneğe sahip çocukların özellikleri;

1. İlgi duyduğu alanda dikkat süresi uzundur.

2. Çabuk ve az tekrar yaparak öğrenir.
3. Sevdiği ve hoşlandığı alanların sayısı çok azdır.
4. Özel yeteneği olduğu alanda rakipsiz ve en iyisi olma arzusu vardır.
5. İlgi duyduğu alanda bilgisini artırmak için büyüklerden yardım ister.
6. İlgi duyduğu alandaki kavramları tüm aktivitelerde uygulama yapma isteği içerisindeyler (www.EDWA.org).

3)Yaratıcı ve Üretici Düşünme Yeteneği; Birbirinden bağımsız veya farklı olarak düşünülen elemanları bir araya getirerek yeni düşünceler veya şekiller üreten çocuklardır. Yaratıcı ve üretici düşünen çocukların özellikleri;

1. Yeni deneyimlere açıktır.
2. Kendine değer verir.
3. Düşüncelerle oynama kabiliyeti vardır.
4. Güçlükleri tercih ederler.
5. Kendine verilen görevi kendini kaybedecek şekilde iyi yapabilirler.
6. Aktif hayal güçleri vardır.
7. İşleri kendi buldukları yollarla yürütebilirler (Callahan, 1979).

4)Liderlik Yeteneği; Grubu yönlendirme becerisi olan güç durumları kolaylıkla aşabilen sosyal süreçleri aktif olarak sürdüren ve değiştiren bireylerdir. Liderlik yeteneği olan çocukların özellikleri;

Yaşlıları ve erişkinlerle konuşurken kendine güvenir.

1. Sorumluluk taşımayı çok iyi bilir.
2. İlişkileri kurma ve sürdürme yeteneği vardır.
3. Empati kurabilirler.
4. Kolay uyum sağlayabilirler.
5. Karar alırken objektif olabilirler (Maker, 1982).

5)Görsel ve Gösteri Sanatlarında Yetenek; Resim, müzik, drama, tiyatro ve diğer ilgili alanların birinde yada birkaçında özel yetenek gösterirler. Bu tip yeteneği olan çocukların özellikleri;

1. Ritim duyguları kuvvetlidir.
2. Müzikal ilişkileri anlar.
3. Melodi ritim ve armonilere kolaylıkla cevap verir.
4. Orijinal eserler üretir, beste yaparlar.
5. Rol oynama, taklit ve canlandırma konusunda uzman olabilirler.
6. Orijinal oyunlar yaratırlar.
7. Duygu ve deneyimlerini sanatla ifade edebilirler.
8. Sanat konusunda bilgi edinmeye isteklidirler.
9. İlgi duydukları sanat alanında uzun süre ara vermeden çalışırlar (Renzulli, 1986).

6)Psikomotor (Devinimsel) Yetenek; Bu alanda yetenekli olma vücudun tümü yada bir bölümündeki motor kasları kullanmada yüksek performans gösterme (hız, kuvvet, koordinasyon, denge, topu kontrol etme vb.) anlamındadır. Psikomotor alanda yetenek jimnastik, yüzme ve atletizm vb. spor dallarını içerdiği gibi bazen ince motor becerilerdeki yetenekliliği de (el sanatları, operatörlük gibi) kapsamaktadır. Bu tip yeteneği olan çocukların özellikleri;

1. Ritmiktirler.
2. Atletiktirler.
3. Vücut geliştirmeye uygun yapıya sahiptirler.
4. Fiziksel etkinliklerde koordineli dengeli güvenilir hareket ederler.
5. Oyun oluşturmakta ve değiştirmede yaratıcıdır.
6. Enerjiktirler.
7. Fizik gücüyle oynanan oyunlardan hoşlanırlar (Enç,Çağlar ve Özsoy).

Üstün yetenekli çocukların bazıları, akademik alan başta olmak üzere pek çok alanda üstün yetenekli olurken bazıları ise, sadece bir alanda üstün yeteneğe sahip olabilirler. Üstün yetenekli çocuklara özel bir yaklaşımla davranılmasını gerektiren bazı ipuçları vardır. Elimizdeki bu ipuçları üstün yetenekli çocukların genel özelliklerinin belirlenmesiyle anlaşılmaktadır (Akarsu, 2000).

2.4. Üstün Yetenekli Çocukların Gelişimsel Özelliklerinin Belirlenmesi

Günümüzde üstün yetenekli çocukların belirlenmesiyle ilgili çeşitli belirleme modelleri vardır. Bu belirleme modelleri şu şekilde sıralanabilir; Bireysel eğitim plan modeli

1. Genel zeka yeteneği modeli
2. Özel akademik tutum modeli
3. Döner kapı modeli (Renzulli, 1981)
4. Üstün yetenek davranış modeli (Eby, 1990)

1)Bireysel Eğitim Plan Modeli: Bu modelde amaç her çocuğun belli ihtiyaçlarını karşılamak için bireysel eğitim programı sunmaktır. Çocukların durum çalışmaları normal eğitim programındaki kabiliyetleri belirlemek için incelenmiştir (Eby ve Smutny, 1990).

2)Genel Zekâ Yetenek Modeli: Zekâ bölümü veya grup yetenek testleri temelinde yapılır. Belli bir zekâ bölümü puanını aşan çocuklar okul ortamında potansiyellerini geliştirmeleri için hızlandırılmış ve zenginleştirilmiş programlarla değerlendirilir (Eby ve Smutny, 1990).

3)Özel Akademik Yetenek Modeli: Bu model konu temelinde programları hızlandırma veya zenginleştirmeyi sağlamak amaçlı kullanılmaktadır. Öğrenciler temel konuda başarı testleri esas alınarak izlenir ve belirlenir (Freeman, 1986).

4)Döner Kapı Modeli: Renzulli (1981) bu modeli ortaya atmıştır. Bu modelde yüksek test puanları alan bir çocuk programa katılmaya aday olan diğer çocuklardan oluşan yetenek havuzunda yer alır. Öğretmenler çocukta bulunabilecek her türlü ilgiyi keşfetmek üzere eğitilir. Yetenek havuzunda bulunan bir çocuk belli bir yetenek alanında güçlü bir potansiyel gösterirse yetenek havuzundan üstün yetenekli kaynak programına aktarılır. Böylelikle hiçbir potansiyel yetenekli çocuk gözden kaçırılmamış olacaktır (Renzulli, 1986).

5)Üstün Yetenek Davranış Modeli: Bu modelde bir dizi konu veya yetenek alanında çocuğun ürünleri değerlendirilerek seçim yapılır (Eby ve Smutny, 1990).

Günümüze kadar üstün yetenekli çocukların belirlenmesinde pek çok kriter, ölçek ve test geliştirilmiştir. Üstün yetenekli çocukların belirlenmesinde ilk olarak üstün yeteneği olma olasılığı olanlarla olmayanları birbirinden ayırmaktır. Bu ayırım belirlenirken;

Öğretmen

Ebeveyn(aile)

İlgili uzmanlar ekip halinde çalışmalıdır (Ersoy ve Avcı, 2000).

2.4.1. Üstün Yeteneklilerin Türkiye’de Belirlenme Aşamaları

Üstün yetenekli çocuklar ülkemizde genellikle aşağıdaki bilgi kaynaklarının çeşitli kombinasyonlarını kullanarak ş tanılanmaktadır.

1. Üstün Yetenekli Çocukların Gelişimsel Özelliklerinin Belirlenmesi
2. Grup zekâ testleri
3. Grup başarı testleri
4. Bireysel zekâ testleri
5. Öğretmen gözlem ve kanaati
6. Arkadaş gözlem ve kanaati
7. Aday gösterme
8. Aile geçmişi (Ataman, 2003:181)
9. Performans testleri

2.4.1.1. Gelişim Değerlendirme Araçları

Üstün yetenekli çocukların tanımlanmasında en güvenilir ve en sağlıklı olan yöntem, çocuğun farklı gelişim alanlarındaki (bilişsel, duyuşsal-devinimsel, duygusal) performansını ölçekler kullanarak gelişim profillerinin çıkartılmasıdır. Gelişim alanlarının bazılarını standartlaştırılmış ölçüt bağımlı ölçekler gerekir. Çocuğun bütün istek ve ihtiyaçlarının ailesi tarafından sağlanması, okul öncesinde bu çocuklara ilişkin donanımlı öğretim kadroları oluşturuluncaya kadar düşünülebilir.

Üstün yetenekli çocukların erken eğitim almaları sağlanarak yeteneklerini en

üst sınırlarına kadar çıkarmaları mümkün olabilir. Türkiye aile eğitim düzeyi, çocuk yetiştirme yöntemleri, sosyo ekonomik düzeyleri incelendiğinde okul öncesi eğitimin bu çocuklar için çok yararlı olduğu ortaya çıkacaktır (Ataman, 2003:180). Erken çocukluk döneminde çocukların ilgi, yetenek ve becerilerinin belirlenmesi, eğitimlerine yön vermek açısından önemlidir. Bu anlamda üstün yetenekli çocukların erken yıllarda belirlenmesi, ev ortamlarının düzenlenmesi, eğitim programının hazırlanması, anne babanın ve öğretmenlerin erken yıllarda bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi sağlanmalıdır. (Ataman,2003:181).

Üstün yetenekli çocukların ileride önemli roller oynayacak yetişkinler haline getirilebilmesi için önce onların erken dönemde belirlenmesi ve doğru tanı konulması gerekmektedir. Bu açıdan bakıldığında okul öncesi dönemde bu çocukların tespit edilerek eğitsel açıdan desteklenmeleri çok büyük önem taşımaktadır. Zekâ ve yetenek kuramlarındaki çeşitlilik, yetenekli olan çocukların kendi bünyelerindeki özellikler arasındaki farklılık tanı koyacak ve hüküm verecekler arasındaki farklılık, üstün yetenekli çocukların tek bir yöntemle tanılanmalarını ve belirlenmelerini imkânsızlaştırır. Geçerli ve güvenilir bir sonuç almak için çok yönlü arama tarama ve incelemeye gerek vardır (Özsoy, Özyürek ve Eripek, 2002).

2.4.1.1. Grup Zekâ Testleri

Grup zekâ testleri tarama amacı ile kullanılır. Çocuğun derinliğine anlaşılması ve ona yardım edilmesi söz konusu ise grup zekâ testleri yetersiz kalır. Bu ölçekler ancak ilköğretim çağında uygulanabilir. Birçok ülkede üstün yetenekli çocuklara ilk taramada grup zekâ testleri uygulanmaktadır. Türkiye’de ise 1952 yılında bazı testler Türkçe 'ye adapte edilmiş ve geçici normları alınmıştır.

Günümüzde kullanılan grup zekâ testleri şöyle sıralanabilir (Dağlıoğlu, 1995):

1. SOI Öğrenme becerisi testi
2. Otis-Lennon Yetenek Testi
3. Cartel Kültür Dışı Zekâ Serisi
4. 5-7 Temel Kabiliyetler Testi
5. 7-11 Temel Kabiliyetler Testi

6. Otis Alfa/Otis Beta Testleri
7. Kuhlman Anderson Testleri
8. Thurstone Sürat Kavrayış Testi

Taramalarda genellikle bireysel ve grup zekâ testleri kullanılmaktadır. Grup zekâ testleri ilk ayırım için en çok başvuru alan uygulamadır. Testlerin standart olması norm grupları, güvenilirlik, geçerlilik varsa faktör analizinin bilinmesi gereklidir. Birden fazla test uygulanacaksa uygulama koşullarına dikkat edilmesi ve birbirine eşit hale getirilmesi uygulamaların sağlıklı sonuçlar vermesi açısından oldukça önemlidir. Grup zekâ testleri sonuçları bir kümeyi yetenekler düzeyi açısından sıralamaya yaramakla birlikte kesin tanı açısından yeterli sayılmamaktadır.

Türkiye’de genel olarak üstün yeteneklilerin belirlenmesinde sıkça şu kaynaklardan veri toplanır;

- 1)Öğretmen bildirimi/adlandırması
- 2)Yetenek testleri
- 3)Bireysel zekâ testleri
- 4)Yardımcı testler (Özsoy ,Özyürek ve Eripek 2002)

2.4.1.2. Başarı Testleri

Grup zekâ testleri ile aynı sınırlılıklara sahiptir. Ancak çocuğun farklı akademik alanlardaki becerilerini belirlemede önemli ipuçları verebilir. Öğrenme yetersizliği gösteren üstün yetenekli çocuklarla, yaratıcı çocukların belirlenmesinde yeterli olmaz, ilköğretim çağında uygulanabilir.

Başarı testleri çocuğun zekâsı ile başarısı arasında ilişki kurar. Ülkemizde standartlaştırılmış grup başarı testi yoktur (Özsoy , Özyürek ve Eripek 2002).

En çok kullanılan başarı testleri şunlardır (Dağlıoğlu, 1995):

1. Iowa Temel Basan Testi
2. Stanford Basan Testleri
3. Özel BaşarıTestleri
4. Peabody Bireysel Başarı Testi

5. Müziksel Yetenek Testi

2.4.1.3 Bireysel Zekâ Testleri

Bireysel zekâ testleri, uygulaması daha uzun süreli ve pahalı olmakla birlikte grup zekâ testlerinden daha güvenilir testlerdir. Kültürel sınırlılık ve yanlılıkları vardır.

Üstün yetenekli çocukların belirlenmesinde ağırlıklı olarak kullanılan testlerdir.

Günümüzde kullanılan bireysel zekâ testleri şunlardır (Dağlıoğlu, 1995):

1. Stanford-Binet Zekâ testi
2. Wechsler Çocuklar için Zekâ Testi (WISC-R)
3. Kaufman Çocuklar için Değerlendirme Bataryası

2.4.1.4. Aday Gösterme

1.Aday Gösterme: Aday gösterme okulun yöneticisi, öğretmeni, rehber öğretmeni, varsa okul psikologunun ortaklaşa çocuğun zihin, fizik, sosyal duygusal ve öğrenme özelliklerini dikkate alarak üstün yetenekli çocukların okulun adayı olarak gösterilmesidir. (Gallegger, 1979).

Üç tip aday gösterme söz konusudur, bunlar; Öğretmen Gözlemi, Akran Aday Göstermesi, Ailelerin Aday Göstermesi'dir.

1.a.Öğretmen Gözlemi: Üstün yeteneklilerin belirlenmesinde aşamalardan biri öğretmenin aday göstermesidir. Sınıf öğretmeni çocuğu daha çok tanıyan tanıma şansına sahip olan kişidir ancak; öğretmen gözlemleri tek başına değerlendirme sürecinde belirleyici olarak kullanılamaz (Gallegger, 1979).

Araştırmalar öğretmenlerin üstün yetenekli çocukları belirlemede isabetli karar verme oranının ortalama % 30 olduğunu göstermektedir. Öğretmenlerden, sınıflarında yaşça küçük ancak ortalama başarı gösteren çocuklar ve sınıflarının en zeki, yetenekli öğrencileri ile üstün başarı gösteren öğrencileri belirlemeleri istenebilir.

Araştırmalar sınıfta yaşça küçük, ancak ortalama başarı gösterenler arasında üstün zekâlı ve yeteneklilerin fazla görüldüğünü belirtmektedir

Bu belirleme yöntemi okul öncesi dönemden başlayarak ilköğretimde de kullanılabilir yöntemdir, ancak tek gösterge sayılmaz. (Montgomery, 1996:45).

2.b.Akran Aday Göstermesi: Bazı durumlarda çocuklar birbirlerini daha iyi tanıyabilmektedir. Erken tanılama için öne sürülen metotlardan en az güvenilir olanı ama asla ihmal edilmemesi gereken bir yöntemdir. Okul öncesi dönem çocukları için uygun yaklaşım tarzı belirlenmeli sorular buna göre sorulmalıdır. Çünkü çocuklar(giyinme, çekicilik gibi) farklı faktörlerin etkisinde kalabilirler (Eby ve Smutny, 1990).

Arkadaş gözlemleri ile üstün yetenekli çocukların liderlik ve psikomotor alanlardaki yetenekleri sosyometrik ölçekler kullanılarak belirlenmektedir.(Ataman, 2003:182)

3.c.Ailelerin Aday Göstermesi: Ailelerin gözlemleri çocukların yetenekleri ve davranışları konusunda en zengin bilgi kaynaklarından biridir. Aileler çocukları konusunda objektif olmayabilirler yada gerçek performanslarının altında göstermeye çalışabilirler ancak; dikkatli sorulacak sorular sonucunda elde edilen bilgiler önemli ipuçları sağlayabilir (Torrance, 1998).

Okullara gönderilecek formda, yönetici, rehber öğretmen ve sınıf öğretmenlerinden üstün yeteneklilik özelliği taşıyan öğrencileri aday gösterme veya anne babalardan çocuklar içinden en uygun olanı belirlemeleri istenebilir.

Terman (1926) araştırmasında, anne babaların belirleme oranlarının %40 olduğunu belirtmiştir. Ancak anne ve babalardan alınacak ön bilgilerin başka verilerle de desteklenmesi gerekmektedir (Akt: Ataman, 2003:182).

2.4.1.5. Aile Geçmişi

Bir çocuğun sağlıklı gelişiminde en önemli görev hiç kuşkusuz aileye düşmektedir. Genellikle sorunlu çocukların, problemleri olan ailelerden, sağlıklı gelişim gösteren çocukların da olumlu aile içi iletişime sahip ailelerden geldikleri bilinmektedir. Bu noktada özellikle erken çocukluk döneminde üstün yetenekli

çocukların eğitiminde onlarla en çok birlikte olan ve çocukların ilk öğretmenleri olan ebeveynlerin bilinçli ve iyi bir gözlemci olması çok önemlidir.

Erken çocukluk döneminde gelişimi hızlı ilerleyen çocuklarla ilgilenmek ebeveynler için bazen eğlenceli olabildiği gibi çoğunlukla rahatsız edici olabilir. Bu konuda pek çok bilinçli aile, yetenekleri ve becerileri beklenenden daha hızlı ve fazla olan çocuklarla uğraşırken kendilerini böyle bir işe hazır hissetmeyebilir. Bu noktada aileler açısından bilinmesi gereken şey, küçük yaşlarda üstün yetenekli potansiyeli olduğu belirlenemeyen çocukların uzun ve kısa vadede karşılaşılabilecek problemlerdir. Uzun vadede karşılaşılabilecek problemlere bakıldığında erken yaşlarda belirlenemeyen çocukların olağandışı potansiyellerini kullanmadıklarında bu gücün giderek körelerek kaybolma riski (Feldman, 1986; Simonton, 1988) taşınmasıdır. Kısa vadede ise, potansiyellerini verimli bir şekilde kullanmadıklarında bu çocukların etrafa karşı zarar veren, sinirli hatta depresyona girme tehlikesi ile karşı karşıya olmalarıdır. Bu tehlike dikkate alınarak üstün yetenekli çocukların eğitiminde her ne yaş veya yetenek düzeyinde olursa olsun önemli olanın onların çevreleri, hazır bulunuşlukları ve gelişim hızları arasında net bir uyumun sağlanmasıdır (Robinson, 1993).

Ailelerin çocuklarında gözlemledikleri bu farklılıkları açıklayacak ve onlara rehberlik edecek kaynak yok denecek kadar azdır. Ailelerin üstün yeteneklilik ya da farklı gelişen çocuklarla ilgili elde ettiği kaynaklarda da özellikle üstün yetenekliliğe ilişkin farklı fikir ve bakış açılarını görmek onların kafalarını iyice karıştırmaktadır. Bu noktada ailelerin, hangi yaşta olursa olsun çocukların o dönemdeki normal gelişim özelliklerini bilmesi ve bu konuda piyasada var olan pek çok kaynaktan bir veya birkaçının kütüphanelerinde bulundurması gerekmektedir. Yapılan araştırmalardan birisinde Çinli genç ebeveynlerin 15 aylık bebeklerinin konuşulan pek çok kelimenin harflerini hatırlayamamasının normal olduğunu duyduklarında şaşkınlıkları gibi bunun tam tersi olarak büyük bir hevesle üstün yetenekli olduğunu düşünen tecrübesiz bir ailenin çocuklarının dil gelişiminin tamamen normal olduğunu öğrendiklerindeki şaşkınlıkları buna en güzel örneklerdir (Robinson, 1993).

Temel olarak ilk ele alınması gereken “**üstün yetenek**” kavramının kapsamıdır. Genellikle küçük çocuklarda yeteneklilik onların “*erken gelişmişliğiyle*”, bir ya da daha fazla önemli alandaki *hızlı gelişim oranlarıyla* ilgilidir. Böyle çocuklar her zaman olmasa da genellikle daha meraklı ve uyanık, zorluklara daha hevesli ve diğerlerine göre kendi düşüncelerinin daha farkındadırlar fakat henüz kimse onları diğer çocuklardan ayıran “*üstün yetenek faktörünü*” tam olarak ifade etmemiştir (Jackson ve Butterfield, 1986). Alanyazın incelendiğinde genel olarak üstün yeteneklilik kavramının tanımına ilişkin bir fikir birliği olmadığı açıkça görülmektedir (Sternberg ve Davidson, 2005). Alanda çalışan farklı uzmanların farklı yetenek çeşitlerini ve kişisel yeterlikleri vurguladıkları ve bir çocuğun “*üstün yetenekli*” olarak adlandırılması için gelişim alanında göstermesi gereken artış miktarı konusunda da benzer olarak yine ortak bir düşünce olmadığı ortadadır. Yaklaşık olarak takvim yaşının 2–3 yaş üzerinde gelişim göstermek veya yaşıtlarınıninkinin $\frac{1}{4}$ den $\frac{1}{2}$ sine kadar daha fazla bir yetenek/yeteneklere sahip çocukların “*üstün yetenekli*” kabul edilebileceği üzerinde durulmuştur (Robinson, 1993).

Üstün yeteneklilikte önemli olan, görüldüğü gibi çocuğun gelişiminin ilerleme hızı ve oranıdır. Ne yazık ki bu hızın farkında olup yeni yürümeye başlayan veya anaokulu çağında çocuğu olan aileler, çocuklarının yeteneklerinin sıradışı olduğunu fark edecek doğru rehberlikten yoksundur. Üstün yeteneğe sahip çocuklarıyla ne zaman bir konuda tartışacaklarına ya da onların düşünme becerilerini nasıl geliştirebileceklerine dair bilgi, beceri kazanma ve destek alma konusunda rehberliğe ihtiyaçları vardır. Okul yıllarında çocuklardan yapmaları beklenen örneğin; okumayı, çarpmayı ve bazı yaşlara kadar noktalı virgül kullanma gibi soyut kilometre taşlarını becermeleri beklenir. Bu sabit noktaları beklenenden daha erken veya geç kazanmaları ailelere, onların “*olağandışı*” olarak adlandırmasında potansiyelleri ile ilgili ipucu sağlar.

Araştırmacılar yetişkinlerin, üstün yetenekli çocukların gelişimlerini belirlemek için aşağıda belirtilen ipuçlarını (Hanson, 1984; Klein, 1992; Lewis & Louis, 1991; Louis ve Lewis, 1992; Silverman, Chitwood ve Waters, 1986;

Tannenbaum, 1992) kullanarak çocuklarının gelişimlerini iyi analiz etme konusunda başarılı olduklarını bulmuşlardır. Bunlar:

1. Etkileyici derecede uzun-dönem ve kısa-dönemli hafıza,
2. Uzun dikkat süresi,
3. Erken ortaya çıkan geniş kelime haznesi,
4. İfadelerde, farz etme oyunlarında, resimlerde ve diğer etkinliklerde hayal gücü,
5. “Her şey” ve/veya bazı ilgi alanları hakkında doyumsuz merak,
6. Daha büyük oyun arkadaşı tercihi (ya da emirlerine uyacak daha küçükler),
7. Soyut kavramlar hakkında düşünmedir.

Yukarıda belirtilen özelliklere ilaveten üstün yetenekli çocuklar diğer çocuklara göre daha fazla enerjiye, sabra, gayret (Carter, 1958; Miles, 1954; Terman, 1926) ve şevke sahip oldukları da araştırmacılar tarafından belirtilmektedir. Bir başka deyişle üstün yetenekli çocukların aslında ailelerini yorgunluktan tüketen özelliklere sahip oldukları söylenebilir. Buna zıt olarak, diğer bir grup üstün yetenekli çocuk düşünceli, içine kapanık ve kendi başlarına sessizce oynamayı tercih eden özelliklere de sahip olabilmektedir. Üstün yetenekli çocuklar sadece özel yeterlik seviyeleri ve alanları değil aynı zamanda kişilik ve huyları, dünyayı algılayış biçimleri ile de diğer yaşlılarından farklıdırlar. Geldikleri aileler ve hemen hemen tüm diğer durumlar açısından tamamıyla sıra dışıdırlar. Bu sıra dışı özellikleri dikkate alarak ailelerin, kendi değerleri kadar çocuklarının bireysel özelliklerine ve ihtiyaçlarına cevap veren değerlere de sahip olması gerekmektedir. Aileler çocuklarını ebeveyn olarak kendilerine uygun olduğunu hissettikleri şekillerde yetiştirirlerse, sağlıklı ve başarılı, ailesini seven ve sevilen çocuklar yetiştirme şansları da yüksektir (Dağlıoğlu, 2005). Ancak bu noktada vurgulanması gereken şey, çocukların gelişiminin oranı ne kadar hızlıysa, ailenin ve öğretmenin çocuğun özel ihtiyaçlarına karşı sorumluluklarının da o oranda artmasıdır.

Üstün yeteneklilikten bahsetmek için tabii ki yüksek seviyede yetenek gereklidir ancak bu tek başına yeterli değildir (Renzulli, 1978). Yüksek derecede

yetenek için gerekli en az iki unsur daha vardır. Birincisi *sabır* ve *motivasyon*, ikincisi bir yetenek alanında risk alma, alışılmışın dışında bir fikri ya da bakışı ifade eden “*yaratıcılık*” kavramıdır (Sternberg, 1988). Renzulli’nin bu tanımından yola çıkıldığında “üstün yetenekliliğin” yetişkin ve çocuklar açısından ele alınmasındaki farklılıklar ön plana çıkar. Yetişkinlerde *gerçek bir başarı* ve *uzmanlık* öne çıkarken çocuklarda ise *ilerleme* ve *yetenekten* bahsetmek daha doğrudur. Yetişkin seviyede olabilecek gerçek başarıları, anaokulu yaşlarında görmek çok nadirdir (Feldman, 1986). Ancak eğer bu tip özelliklere sahip olan çocuklar varsa da bu çok özel çocukları tespit etmek ve ihtiyacı olan fırsatlarla buluşturmak gerekir (Ho, 1988).

Ailelerin en önemli sorunu, genellikle yetenekli çocuklarının gelişimlerini desteklemenin zor olduğunu düşünmeleridir. Çocuklarının bazı ihtiyaçlarının, yaşlılarıninkilerden farklı olması, çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamak için uygun olanaklar bulmada veya oluşturmada ailelere daha büyük sorumluluklar yüklemektedir. Çoğunlukla çocukların ihtiyaç duyduğu fırsatlar oyun gruplarında, anaokulunda, sınıflarında ya da yaşlılar için düzenlenmiş diğer etkinlik ortamlarında kendiliğinden ortaya çıkmayabilir. Bu durum aileleri, çocukları ve sahip oldukları potansiyele uygun ortam, okul, bölgesel imkânlar gibi sunulan farklı hizmetleri arayıp bulmak zorunda bırakır (Robinson, 1993). Bütün bunları yerine getirmek ailelerin oldukça büyük bir zamanını almaktadır. Yapılan araştırmalar, normal gelişim gösteren çocuklarla kıyaslandığında, küçük yaş grubu üstün yetenekli çocukların ailelerinin okumak, oyun oynamak, şiir ve şarkı uydurmak, ilginç yerlere gitmek gibi önemli etkinliklere çok daha fazla zaman harcamak zorunda kaldıklarını göstermiştir (Shwedel ve Steinberg, 1984).

Üstün yetenekli çocukların şimdiye kadar belirtilen bütün ihtiyaçları karşılanmasına rağmen bazen aileler çocuk yetiştirme konusunda başarı gösteremeyebilirler. Yapılan bir grup araştırma sonucunda da başarısız ve ciddi derecede başarısız olan üstün yetenekli çocukların ailelerinin ya çocuğu fazla korudukları ya da çok fazla beklenti içerisinde oldukları, bunun sonucunda da çocuklarda aşırı kaygıların oluştuğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca ebeveynler arasında sık sık çatışmalar yaşanması, çocuğa karşı kararsız, birbirinin zıddı olan davranışlar

içinde olmaları, ebeveynlerin boşanması veya ayrı yaşamaları, kendi problemlerinin sebebi olarak çocuğu görmeleri, babanın ev içerisinde hiçbir sorumluluk almaması adeta yok olması, aile yaşamının ya baba ya anne hakimiyetine dayalı kontrol altında tutulması, demokratik tutumlardan kaçınılması, babanın çocuklarına karşı sert olumsuz tavırlar göstermesi, evde çocukların yararlanabileceği çok az kaynak olması, aile içi iletişim ve paylaşımın zayıf olması, ebeveynlerin az aktif, az güvenli, az sevgi bağlarına sahip olmaları ve çok ciddi tavır sergilemeleri gibi durumların da üstün yetenekli çocuğun gelişimini olumsuz etkilediği yapılan araştırmalarla ortaya çıkmıştır (Çağlar, 2004).

2.4.2. Okul Öncesi Dönemde Üstün Yetenekli Çocukları Fark Etmede ve Müdahalede Anne Babaların Önemi

Erken çocukluk döneminde, üstün yetenekli çocukların anne babaları erken müdahalede önemli bir role sahiptir. Anne-babalar hem çocukların ilk öğretmenleridir hem de çocukların yeteneklerini geliştiren kişilerdir. Bundan yola çıkarak anne babaların ve eğitimcilerin erken yıllarda bilinçlendirilerek yönlendirilmesi ve bu çocukların yeteneklerini ortaya çıkartabilecek ortamları sağlamaları gerekmektedir.

Üstün yetenekli çocukların erken yıllarda uygun eğitimleri, yaşamlarının ilerleyen zamanlarında beceri ve yeteneklerini daha erken geliştirmelerini ve sergileyebilmelerini sağlamada büyük önem taşımaktadır. Üstün yetenekli çocukların ailelerinin, çocuklarının gelişimlerine ilişkin gözlemlerine göre ilk haftalarda, aylarda ya da yıllarda ortaya çıkan belirgin davranışlar olduğu belirtilmektedir (Harrison, 2000:189).

Anne ve babaların, çocuklarından alacakları ipuçlarının farkında olmaları, Üstün yetenekli çocukların kimliklerini kazanıp uyumlu bireyler olmalarında büyük önem taşımaktadır. Niteliksel ölçümler olarak tanımlanan anne-baba ve öğretmen (okul öncesi eğitimin başlamasıyla birlikte) gözlemlerinin değerinin, niceliksel ölçümlerle güçlendirilebilmesi mümkündür.

Anne babalarla yapılan çalışmalarda genellikle anne babaların çocuklarının üstün yetenekli olup olmadıklarını ayırt edebildiklerini (Gross,

1999:207) ancak, iyi eğitimli bazı anne babaların üstün yetenekliliği işaret eden davranışları "normal" olarak yorumlayıp, üstün yeteneklilik durumunu fark edemediklerini göstermektedir (Hodge ve Kemp, 2000:46).

Okulöncesi öğretmenleriyle yapılan çalışmalar, öğretmenlerin anne babalara göre üstün yetenekli çocukları fark etmede güçlük çektiklerini, öğretmenlerin değerlendirmelerinin belirleme işleminde tek başına kullanılmasının doğru yöntem olmadığını ortaya koymaktadır. Bu durum, öğretmenlerin üstün yeteneklilik ile ilgili bilgileri ve tutumları ile açıklanmaya çalışılmaktadır (Gross, 1999:206; Hodge ve Kemp, 2000:47).

Okul öncesi dönemde çocuklarla yapılan görüşmelerin üstün yetenekliliğin tanınmasındaki yeri büyüktür. İnformal ancak yapılandırılmış görüşme biçiminde yürütülen bu yöntemde değerlendirme yapan kişi çocuğu karşılaştırmaları çözme, zihinden problem çözme, karmaşık durumları çözme gibi problem çözme ve yapılacakları kullanma durumlarında gözlemektedir (Gould ve diğ. 2001:38).

Bebeklik ve okul öncesi dönemde üstün yetenekli çocukların niceliksel ölçümlerle değerlendirilmesinin güçlüğünden dolayı anne baba ve öğretmen gözlemlerinin değerlendirilerek bu dönemdeki üstün yeteneklilik özelliklerinin belirlenmesi erken tanı ve eğitim programlarının hazırlanmasında çok büyük önem taşımaktadır (Kurt,2004:398).

Sonuç olarak, üstün yetenekli çocukların erken dönemde belirlenip yetenek, ilgi ve kapasiteleri ölçüsünde eğitim alabilmeleri için ebeveynlere çocuklarının ilk öğretmenleri olmaları nedeniyle çok büyük görevler düşmektedir. Ebeveynler, çocuklarının gelişimlerini ne kadar iyi gözlemlerlerse onların gelişimindeki farklılığı ortaya çıkarmaları ve buna dönük önlemleri ve fırsatları araştırmaları da o oranda kolay olacaktır. Üstün yetenekli çocukların potansiyelini en üst noktaya çıkarma konusunda ailelerin yapabileceği pek çok şey vardır. Bunlar; onları birey olarak görmek, birlikte etkinlikler yapmak, ısrarcı olmak, düşünmeden hareket etmelerini engellemek, anlayarak ve empati kurarak diğerlerini dinlemek, esnek olmak, onların düşünceleri hakkında düşünmek, kesinlik ve doğruluk için çabalamak,

yeni durumlara eski bilgileri uyarlamak, bütün duyularını içeren veriler toplamak ve yaratıcı olmak olarak sıralanabilir.

2.5. Üstün Yetenekli Çocukların Eğitim Modelleri

Üstün yetenekli çocukların eğitimi özel durumları nedeniyle farklı eğitim gerektirmektedir. Üstün yetenekli çocukların eğitimi için çok çeşitli eğitim modelleri geliştirilmiştir. Geliştirilen eğitim modellerinde amaç üstün yetenekli olarak belirlenen çocukların yetenek, ilgi ve seviyelerine göre eğitim almalarını sağlamaktır. Bu modeller şöyle sıralanabilir:

2.5.1. Erken Başlama Ve Hızlı İlerleme

Çocuğun üstün yeteneği ve hızlı gelişimi dikkate alınarak onun yaşlılarından önce eğitime (okula ve sınıfa) alınmasına ve sınıfını daha erken geçmesine dayalı bir uygulamadır. Hızlandırma, ilkokuldan üniversiteye kadar her düzeydeki uygulamayı kapsayabilmektedir.

Bu uygulamanın sakıncası, çocuğun sadece zihinsel gelişim, düzey ve bilgisini dikkate alarak, onu kendi akranlarından ayırıp bedensel ve duygusal açıdan yaşça büyük olanların yanına konarak eğitime zorlanmasıdır. Çocuk akademik yönden sınıf ve okuluna ayak uydurabilse de sosyal ve duygusal yönden çeşitli uyum güçlükleriyle karşılaşabilir. Araştırmalar bu uygulamanın ortaöğretim ve özellikle üniversitede uygulanabildiğinde iyi sonuç verebileceğini belirtmektedir. Bu uygulama özel program, araç-gereç, personel ve mekân gerektirmediği için pahalı olmayan bir eğitim modelidir (Ataman, 2003:193).

Hızlandırma uygulamaları; okula erken başlama, sınıf atlatma, üst sınıfa yerleştirme, mektupla öğretim, özel öğretmen, üst sınıftan ders alma, ek kredi alma, dışarıdan bitirme ve benzeri türlerde görülmektedir. Ülkemiz ilköğretim yönetmenliği erken kayıt, üst sınıfa yerleştirme, sınıf atlatma türündeki uygulamalara yer ve izin vermektedir.

Hızlandırma programları olumlu ve olumsuz yanları ile üzerinde çok tartışılan konulardan birisi olmuştur. Yapılan araştırmalardan ve okulların deneyimlerinden çıkarılan sonuç, uzman kişilerce ve dikkatli yapıldığı, uygulamada deneme devresi

konularak artı ve eksilerin iyi izlendiği durumlarda hızlandırmanın üstün yetenekli çocuğun lehine çalıştığı yönündedir. VanTassel-Baska (VanTassel-Baska, 1986), her düzeydeki akademik hızlandırmanın üstün yetenekli çocuklarda şu özellikleri geliştirdiğini söylemektedir:

1. Motivasyonun ve okul başarısının ve kendine güvenin artması
2. Zihinsel tembellikten uzaklaşma
3. Mesleki eğitimi daha erken yaşta tamamlama
4. Yükseköğretim maliyetinin düşmesi

2.5.2. Zenginleştirme

Üstün yetenekli öğrencilerin kendi yaşlıları arasında ve normal sınıflarda tutularak, çalışmalarını normalden daha zengin bir hale getirme yoluyla alınan önlemlere "zenginleştirme" denilmektedir. Zenginleştirme, dikey ve yatay olarak iki türde yapılabilmektedir. Yatay zenginleştirme müfredatta yer almayan konuların, üstün yetenekli çocuğa verilmesidir.

Dikey zenginleştirmede ise ders ve etkinlik sayısı aynıdır. Ancak üstün yetenekli öğrenci normallerin islediği konuda daha derinlemesine çalışma yapmaktadır. Günümüzde, ülkemiz dışındaki hemen hemen gelişmiş her ülkede en yaygın biçimde uygulanan program modellerinden birisi zenginleştirmedir.

Zenginleştirme, aynı eğitim uygulamalarında ancak farklı alanda yetenek düzeyleri olan tüm çocukları kapsayacak bir yapıya sahiptir. Üstün yetenekli çocuklarla normal çocukların bir arada olması normal çocuklar için de bir zenginleştirmedir.

Dikey ve yatay uygulamalar yanında, özel kurslar, özel öğretmen, bağımsız çalışma, alan gezileri, öğrenci değişim programları ile zenginleştirme çalışmaları yapılabilir.

Ülkemizin her yerleşim bölgesi ve okulunda uygulanabilecek bir yöntemdir. Bu özelliğinden dolayı Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olarak açılan bilim sanat merkezleri(Bilsem) örgün eğitim saatleri dışında üstün yetenekli çocuklara

zenginleştirme uygulaması yapmaktadır (Ataman, 2003:193).

2.5.3. Türdeş Yetenek Kümeleri / Gruplama

Bu uygulama belirli özellikleri benzerlik ve düzey yakınlığı gösteren üstün yeteneklileri bir araya toplayarak, onların özellik ve gereksinimlerine uygun programları uygun ortamda uygulamayı öngörür. Bu uygulama sadece Üstün yetenekliler için olmayıp, zihinsel, işitme ve görme engelliler için de kullanılmaktadır.

Bu özelliğinden dolayı sosyal ayrıştırma olarak da bakılabilir. Türdeş küme adı altında değişik uygulamalar yapılmaktadır. Türdeş yetenek sınıfları, özel sınıf ve özel okul en belirginleridir.

Türdeş yetenek sınıfları: Öğrenci sayısı kalabalık olan okullarda aynı sınıfın şubelerini birbirine yakın yetenekteki öğrencilerle oluşturma esasına dayanır. Ülkemizde 1960'lı yılların ilk yarısında uygulanmıştır.

Özel Sınıflar: Üstün yetenekli oldukları tarama ve incelemelerle ortaya çıkarılan ve kanıtlanan öğrencilerin bir araya getirildikleri sınıflara özel sınıflar denilmektedir. Türkiye'de 1964-1971 yılları arasında önce Ankara sonra İstanbul Eskişehir ve Bursa'da uygulanmıştır. Daha sonra uygulamada karşılaşılan sorunlar nedeniyle üst özel sınıflar kaldırılmıştır.

Özel Okul: Üstün yetenekli öğrencilerin belirli amaçlarla okullarda toplanıp eğitilmesidir. Bu uygulamanın ilk örneklerinden biri Enderun, günümüzde ise Fen Liseleri, İnanç Vakfı Lisesi uygulamalarıdır.

Bireysel Öğretim: Üstün yeteneklere sahip olan öğrencilerin, özel öğretmenler aracılığıyla bireysel olarak devlet hesabına yetiştirilmesidir.

2.6. Üstün Yetenekli Çocuklar İçin Erken Eğitim Programları

Üstün yetenekli çocuklar genellikle, ilk yıllarda uygun tanılanamamakta, uygun olmayan sınıflara yerleştirilmekte ya da uygun olmayan müfredat programını takip etme riski altında kalmaktadırlar. Diğer risk ise yaşlılarından farklı olan özelliklerinin farkında olmaları ve kendilerini yaşlılarına kabul ettirmek için

yeteneklerini saklama çabalarıdır. Bunun yanında bu çocukların eğitimleriyle ilgili eğitim almamış, sadece test sonucuna güvenerek üstün yeteneğin belirlenmesini savunan öğretmenler, çocukların üstün yeteneğini, başarısızlığını ve motivasyon eksikliğini fark edemeyerek problemin büyümesine neden olabilmektedirler (Gross, 1999:204).

Üstün yetenekli çocukların gelişimsel özellikleri göz önüne alındığında ihtiyaçlarına uygun imkânlar sağlanmadığında duygusal anlamda bu durumdan olumsuz etkilendikleri görülmektedir (Morelock ve Morrison, 1999:195).

Bu nedenle, üstün yetenekli çocukların eğitimine başlamadan önce anne baba ve öğretmenin eğitimi birlikte planlamaları gerekmektedir.

Anne babalar ve öğretmenlerin bu çocuklara ilişkin yanlış tutum ve bilgilerinin belirlenmesi gerekir. Gerekli tutum ve bilgilerin kazandırıldığında, anne baba ve öğretmen arasındaki işbirliğini sağlamaya yönelik uygun iletişim becerilerinin kazandırılması gerekir. Küçük yastaki üstün yetenekli çocuklar için geliştirilmiş birkaç programdan söz edilmektedir. Her çocuğun var olan ve çevresel destek ile geliştirebileceği potansiyelinin ortaya çıkmasını öngören çok boyutlu program modeli olarak, Vygotsky'nin olası gelişim alanı teorisine dayalı program, üstün yetenekli çocukların erken dönemdeki eğitiminde uygun bir yaklaşım alanı olarak görülmektedir (Morelock ve Morrison, 1999:195).

Üstün yetenekli çocukların gelişimsel özelliklerine göre hazırlanan eğitim programları yasa ve bireysel özelliklere uygunluk göstermesi gerekmektedir. (Meador, 1996:8).

Üstün yetenekli çocuklara uygun programlardan birisi de, çocukların niceliksel ve niteliksel değerlendirmelerine imkan veren zenginleştirilmiş programdır.

Zenginleştirilmiş programın üç amacı vardır (Hodge ve Kemp, 2000:51).

1. Üstün yetenekli çocukların eğitsel-sosyal ihtiyaçlarını karşılamak.
2. Üstün yetenekli çocukların ailelerinin çocuklarının eğitsel ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamalarına yardımcı olmak.

3. Üstün yetenekli çocukların yeteneklerini sergileyebilecekleri doğal ortamlar yaratmak.

Zenginleştirilmiş sınıf uygulamasında sınıf, birçok yönüyle anaokulu sınıfına benzemektedir. Bu programda öğrencilerin daha fazla bağımsız olma, karar verme ve sorumluluk almaları önemlidir.

Davis ve Rimm'in yukarıda sözü edilen sınıflamasında zenginleştirme ve gruplama başlığında bir dizi etkinlik yer almaktadır. Genel olarak tüm zenginleştirme etkinliklerinin amacı şöyle özetlenmektedir (Davis ve Rimm, 1998; 22).

1. Temel becerilerde yaşa değil, ihtiyaca bakarak erişiyi yükseltme
2. Mevcut müfredat programının ötesine geçen içerik ve kaynaklar
3. Çeşitli disiplin ve konulara açılma
4. Derinlemesine incelemeler de dahil olmak üzere öğrencinin kendi seçtiği içerik üzerinde çalışması
5. Kuramla, genellemeler ve uygulamaları içeren karmaşık ve üst düzey konular
6. Yaratıcı düşünme ve problem çözme
7. Üst düzey düşünme becerileri, kritik düşünme, kütüphane ve araştırma becerileri
8. Kendini anlama ve ahlak gelişimini de içeren duyuşsal gelişim
9. Akademik motivasyonun, kendini yönlendirme becerilerinin gelişimi; mesleki beklentilerin yükselmesi.

Üstün yetenekli çocuklar objektif ve standart yöntemlerle toplumun her kesimini kapsayacak bir tarama sonucunda tespit edilmelidir. Çünkü üstün yetenekli çocuk yapılan tarama çalışmaları sonucunda belirlenip yetenek ve ilgisine göre toplumun genel akışı içerisinde eriyip gidebilirler. Bu nedenle yapılacak belirleme ve eğitim çalışmalarına okul öncesi yıllardan başlanması gerektiğine inanılmaktadır. Üstün yeteneklilerin belirlenmesi ve gerekli eğitim önlemlerinin alınması hem toplumsal kalkınma açısından hem de eğitim sistemi içinde bireyin yeteneklerinin

son sınırına kadar geliştirebilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Yapılan araştırmalardan elde edilen bilgilere göre üstün zihinsel yetenekli çocukların teşhisi ile ilgili çeşitli belirleme modelleri geliştirilmiş ve yukarda belirtilen bu modelleri uygulamaya geçirmek içinde çeşitli belirleme stratejileri ortaya konmuştur. Söz konusu belirleme stratejileri iki başlık altında incelenebilir.

İlki; geleneksel belirleme stratejileridir. Bu stratejide ilk aşamada bütün öğrenciler izlenerek ikinci aşamada uygun öğrencilerin son seçimini belirleyen bir plan izlenir. Genellikle bireysel ve veya grup zekâ testleri, standart başarı ve yetenek testleri, gözlem ve izleme formları kullanılır.

İkincisi ise; geleneksel olmayan belirleme stratejileridir. Geleneksel belirleme sistemleri tanımladıkları üstün yetenekliliği sınırlı doğası nedeniyle eleştirilmektedir.

Ayrıca geleneksel yöntemler çok fazla vakit enerji ve kaynak harcadığına inanılmaktadır. Geleneksel olmayan belirleme stratejileri üstün yetenekli çocuklar konusunda yeterli bilgi veri araç gereç ve donanımına sahip olan bölge ve ülkelerde kullanılmaktadır (Renzulli 1986, Senemoğlu, 2000).

2.7. Yabancı Ülkelerde Üstün Yeteneklilere Yönelik Eğitim Uygulamaları

ABD ve Kanada başta olmak üzere Avrupa ülkelerinde, güneydoğu Asya'da, güney Afrika'da ve Avustralya'da üstün yeteneklilerin eğitimi 1960'lardan bu yana ivme kazanmıştır. Gerek ülkelerin farklı yapıdaki eğitim sistemleri ve gerekse eğitim ve üstün yetenek konusundaki felsefe ve yaklaşımları sebebiyle farklı ve son derece çeşitli uygulamalar ortaya çıkmıştır. Bu bölümde okuyucuya bir fikir vermek üzere seçilmiş bazı ülkelerden uygulama örnekleri verilmektedir. Uygulamalar merkezi ya da yerel eğitim otoriteleri, bağımsız okullar ya da merkezler, özel kuruluşlar, vakıflar ya da ana babaların ve eğitimcilerin kurduğu dernekler tarafından gerçekleştiriliyor. Tıpkı uygulamalardaki gibi bir çeşitlilik de üstün yeteneklilerin tanınmasında, yaşa ve üstün yetenek alanındaki duruma göre öğrencilerin dağılımında ve programların süresi ile verilmiş biçiminde izlenmekte. Bazı ülkeler genel temel eğitim aşamasında örgün öğretimin bir parçası olarak üstün yeteneklilere eğitim vermekte.

2.7.1. Amerika Birleşik Devletleri Ve Kanada

Üstün yetenekliler eğitiminin en çok tartışıldığı, kuramların, modellerin geliştirildiği, yerel, eyalet ve federal düzeyde pek çok uygulamanın gerçekleştirildiği ülkeler ABD ve Kanada'dır. Konunun gündemin ön sıralarında yer aldığı 1970'li yıllarda nispeten kolayca, yani mevcut uygulamalarda pek fazla değişiklik gerektirmeden üstün yeteneklilerin sorunlarına getirilebilecek ilk çözüm olarak hızlandırma akla gelmiştir. Hızlandırma çocuğun kronolojik yaşını değil, akademik hazır bulunuşluk durumunu dikkate alan bir çözümdür. Hızlı gelişen, çok çabuk öğrenen, yaşitlarının bir kaç yaş üstünde performans gösteren çocukların normal gelişim hızını izleyen akranları ile aralarını bekleyerek gelişimlerinin önünün kapanması haksızlık olarak yorumlanmıştır. Bu tür sınıf atlama, ders atlama, kredilendirme gibi uygulamalar, çıkan sorunlara çözüm aramak amacıyla değiştirilip dönüştürülerek farklı çözümlere ulaşılmıştır.

Davis ve Rimm'in (Davis ve Rimm, 1998;103-145) hızlandırma ve zenginleştirme-yetenek gruplarını ayırma başlığı altında sıraladığı uygulamalar şöyle özetlenebilir: *Anaokuluna ya da ilkokula erken başlama, sınıf atlama, sınıf atlamayıp bazı dersleri üst sınıflardan alma, ortaokul ya da liseye erken başlama, yalnızca sınavına girerek bir dersten kredi alma, lisede iken yükseköğretim programlarına katılma, yükseköğretimde uzaktan öğretim programlarına katılma ve üniversiteye erken başlama.*

Üstün yeteneklilere hizmet sunan bazı programlar arasında yatılı üstün yetenekliler okulları, Internatioal Baccalaureate IB (Uluslararası Bakalorya), Study of Mathematically Precocious Youth and Talent Search SMPY (Matematikte Üstün Yetenekli Geçlerin incelenmesi ve Yetenek Havuzu Oluşturma Projesi) gibi seçenekler de yer almaktadır. Üstün yetenekliler için Lousiana, Indiana, Illinois, Texas ve Güney ve Kuzey Carolina'da açılan okullar, matematik ve fen ağırlıklıdır. Bu okullar üniversite kampüslerinde yer almakta ve seçilerek kabul edilen öğrencilerine zengin bilim ve sanat olanaklarının yanı sıra çeşitli sosyal, kültürel ve sportif etkinlikler sunmaktadır. Uluslararası Bakalorya Programı da içinde ülkemizin de bulunduğu pek çok ülkede üstün akademik performans gösteren öğrencilere iki

yıllık iddialı bir program sunmaktadır. Uluslararası saygınlığı ve kabul görmüşlüğü olan IB diplomasını alabilmek için, öğrenciler merkezi yazılı sınavlardan geçmek ve bağımsız bir özgün araştırma raporu sunmak zorundadır. John Hopkins Üniversitesinde kurulmuş olan Center for Talented Youth CTY, öncelikle yedinci sınıftaki çocuklar arşından matematikte çok üstün başarı gösterenleri yakalamak amacıyla yola çıkmıştır. Programa seçilen öğrenciler, yaz programına katılmakta ve matematikte hızlandırmaya yönlendirilmektedir. CTY başka ülkelerde de, örneğin İrlanda'da Dublin Üniversitesi'nin mali desteği ile benzer bir merkezin kurulmasında (Ireland Center for Talented Youth ICTY) işbirliği yapmaktadır.

Bu amaçlara yönelik etkinliklerden en yaygın olarak kullanılanların başında bağımsız inceleme, bilimsel araştırma ve sanatla ilgili projeler gelmektedir. Bunlar genel eğitimin bir parçası olarak okul ya da öğretmenlerce yönlendirilen etkinliklerdir. Okulun içinde ya da dışında öğrenme merkezleri, matematik merkezi, bilim merkezi, sanat merkezi, öğrenme kaynakları merkezi devreye sokulabilir. Geziler, Cumartesi Programları, yaz okulları, müzik, dil, sanat ve bilgisayar kampları da zenginleştirme kapsamında anılmaktadır. En etkili zenginleştirme yollarından birisi yetişkin usta öğreticilerin (mentorların) devreye sokulmasıdır. Okul ya da aile tarafından seçilen bu usta profesyonel kişiler, çocuğa yalnızca ellerinin altındaki işi en iyi nasıl yapacaklarını öğretmekle kalmayıp, onların kişilik gelişimine, çalışma disiplini ve uygun alışkanlıklar geliştirmelerine ve sürecin paylaşılmasından zevk almalarına varan katkılarda bulunabilmektedir.

Her ne kadar üzerinde tartışılmış olsa da üstün yeteneklilerden oluşan farklı gruplamalar ABD'de de yaygınlık kazanmaktadır. Bunlar üç ana başlık altında şöyle özetlenmektedir (Davis ve Rimm, 1998; 36):

1. Tam zamanlı homojen sınıflar

- i. Magnet okullar
- ii. Üstün yetenekliler için özel okullar
- iii. Özel kurumların açtığı okullar
- iv. Okul-içinde-okul uygulamaları

2. Tam zamanlı heterojen sınıflar

- i. Normal sınıfla birleştirilmiş başka sınıf öğrencileri
- ii. Normal öğrencilerle birleştirilmiş üstün yetenekliler grubu
- iii. Normal öğrenciler arasına katarak farklılaştırılmış öğretim sunma

3. Yarı-zamanlı ya da geçici gruplamalar

- i. Dersten çıkarıp başka mekâna götürme
- ii. Kaynakların bulunduğu mekana götürme
- iii. Özel sınıflar
- iv. Klüp etkinlikleri
- v. Sınıf birincilerine (onur öğrencilerine) özel programlar

ABD'de okulların ve merkezlerin yanısıra ana-babaların oluşturduğu destek grupları, dernek ve vakıflar da üstün yeteneklilere yönelik yaz okulları, "mentor" larla çalışma ve zenginleştirme programları gibi etkinlikler düzenlemektedir. Bu tür kuruluşların önde gelenleri arasında Council for Exceptional Children (Üstün Yetenekli Çocuklar Konseyi), National Association for Gifted Children (Üstün Yetenekli çocuklar Derneği) ve MENSA bulunmaktadır. Ayrıca, Connecticut Üniversitesinde konuşlanan ve ABD Eğitim Departmanı Eğitim Araştırma ve iyileştirme Ofisine bağlı bir National Research Center on the Gifted and Talented (Ulusal Üstün Yetenekliler Araştırma Merkezi) vardır. Bu merkez, ülke çapında politikalar geliştirmek, kuramsal ve uygulamalı araştırmaları desteklemek ve yönlendirmek; bilginin toplanmasını, işlenmesini ve yayın yoluyla dağıtımını sağlama öncü ve deneysel uygulamalara fırsat vermek gibi işlevlerinin yanısıra, üstün yeteneklilere yönelik zenginleştirme etkinlikleri de düzenlemektedir.

ABD'de bazı üniversiteler bünyesinde araştırma, eğitim etkinlikleri ya da öğretmenlere hizmet-içi eğitim sunan merkezler vardır. Bunlar arasında Connecticut Üniversitesi'nin CONFRATUTE Programı, Perdue Üniversitesi'nde GERI Gift Education Research Institute (Üstün Yetenekliler Araştırma Enstitüsü), College William ve Mary 'de Center for Gifted Education (Üstün yetenekliler Merkezi),

University of Washington'da Center for Capable Youth (Yetenekli Gençler için Merkez), sayılabilir.

2.6.2. Rusya

Günümüz Rusya'sının üstün yeteneklilerle ilgili başarılı çalışmalarının kökenleri 1950'li yıllarda o dönemin Nobel ödüllü bilim adamlarının öncülüğünde kurulan iki tür okula dayanmaktadır. Birinci tür okullar bölgedeki tüm ortaokul öğrencileri arasından matematik, fizik, kimya, biyoloji ve informatik dallarını ayrı ayrı seçilen ve lise düzeyinde eğitim alan öğrencilere yöneliktir. Bu okullar Moskova, Leningrad, Kiev ve Novosibirsk'teki Bilim Kentinde üniversite yerleşkelerinde kurulmuştur. Üniversitelerdeki en saygın bilim adamları bir yandan bu gençlere de ders vermektedir. Çevrenin tüm olanakları ve çocukların sorunları ile ilgili danışma merkezleri eğitimin hizmetindedir İkinci tür okullar ise yabancı dil, müzik, folklor, edebiyat ve felsefe eğitiminde yoğunlaşmıştır. Bunların en ünlüleri arasında Gnesin Müzik Okulu, Stragonov Sanat Okulu ve Leningrad Bale Okulu'dur. Sovyet dünyasının bilim ve sanatta olağanüstü performans sergileyen önderlerinin çoğu bu okullarda yetişmiştir (Davis ve Rimm, 1998; 36).

2.6.3. Avrupa

Avrupa'da üstün yeteneklilerin eğitimi Amerika'ya kıyasla daha yavaş ve daha az deneysel bir biçimde gelişmektedir. Uygulamalar tıpkı ülkelerin eğitim felsefeleri ve sistemleri gibi büyük farklılıklar göstermektedir. Örneğin çok küçük nüfusa sahip olmakla birlikte kişi başına düşen gayri safi milli hâsılası (GSMH) ve öğrenci başına eğitime ayırdığı para çok yüksek olan İsveç, Norveç, Danimarka'da üstün yetenekliler için ayrı okul ve programlar yoktur. Ancak öğretim çok küçük yaşlarda başladığı ve uzmanlaşmış öğretmenlerle bireyselleşmiş öğretim yapılmakta olduğu için üstün yeteneğin kaybolması ya da heder olması gibi bir sorun da yoktur. Bir başka deyişle, üstün yetenekliler de tüm öteki özel eğitim gerektiren öğrenciler gibi ihtiyaç duydukları farklı eğitimi genel öğretim içinde rahatlıkla alabilmektedir.

Bunun tersine bir konumda bulunan, yani nispeten kalabalık nüfusa ve daha az mali kaynakların aktarıldığı İspanya, Portekiz, İtalya gibi ülkelerde üstün yeteneklilerle ilgili araştırma ve uygulamalar yok denecek kadar azdır. (Freeman, 1992). Benzer bir sınırlı etkinlik Fransa ve Belçika için de söz konusudur.

Doğu Avrupa ülkelerinde 1990 öncesinde tıpkı SSCB'de olduğu gibi, özellikle matematik, fizik, kimya, biyoloji ve informatik alanlarında üstün yetenekliler için özel lise düzeyinde okulların yanı sıra, dil, güzel sanatlar ve spor dallarında çeşitli yaş gruplarının özel olarak eğitildiği kurumalar mevcuttu. Bu okullar varlıklarını büyük ölçüde sürdürmektedir.

İngiltere'de öğrencilerini seçerek alan ünlü ve geleneksel okullarda üstün yetenekliler için ayrıca hızlandırma ve farklılaştırma uygulamaları yapılmaktadır. Tamamen üstün yeteneklilere yönelik iki okul ile çok sayıda müzik ve güzel sanatlar programları genel eğitime paralel yürütülmektedir. Ayrıca Yehudi Menuhin Müzik Okulu, Kraliyet Balo Okulu ve Koro okulları gibi bağımsız okullar da bulunmaktadır. 1989'da velilerin önyak olması ile kurulan National Association of Gifted Children (NAGC) yaz okulları ve hafta sonu zenginleştirme programları düzenlemektedir, İngiltere'deki genel eğilim de İskandinav ülkeleri gibi genel eğitim içinde esnek ve erişilebilir olanaklarla üstün yeteneklileri kaynaştırma yönündedir. Bu amaca hizmet eden National Association for Curriculum Enrichment (Müfredat Zenginleştirme Ulusal Derneği) NACE yıllardır öğretmenlerin yetiştirilmesi ve öğrenme malzemelerinin hazırlanmasında etkin bir rol oynamaktadır.

Almanya'da birleşme öncesinde üstün yetenekli çocuklarla ilgili ilk girişim, 1978'de bir grup veli ve psikologun kurduğu Gesellschaft für das hochbegabte Kind (DGfHK) Üstün yetenekli Çocuklar Alman Derneğidir. Bu kuruluş da hem kamuoyunun ilgisini konuya çekmiş hem de okul dışı zenginleştirme etkinlikleri düzenlemiştir. Çoğu bir üniversite ya da okulla işbirliği yapan Federal hükümetten ve özel vakıflardan destek alan bir çok araştırma merkezi kurulmuştur. Almanya'da bünyesinde seçilmiş üstün yeteneklileri barındıran tek okul 1981'den bu yana etkinliğini sürdüren Braunschweig'tedir. Doğu ile birleşmeden sonra özel yetenekliler okullarının sayısı onbire yükselmiştir.

Hollanda'da Nijmegen Üniversitesinde son derece etkin biçimde çalışan bir Center for the Gifted (Üstün Yetenekliler Merkezi) bulunmaktadır. Merkezi Bonn'da bulunan ve büyük ölçüde Alman Federal Hükümeti tarafından mali olarak desteklenen European Council for High Ability ECHA (Avrupa Üstün Yetenekliler Konseyi) kurulduğu 1987'den bu yana son derece etkili çalışmalar gerçekleştirmiştir. Konseyin düzenli olarak çıkardığı bir bilimsel dergi, bir haber bülteni ve pek çok kitap bulunmaktadır. Merkezi Portekiz'de yer alan EUROTALENT ve Almanya'da kurulan ABB'de üstün yetenekliler konusunda etkinlik gösteren kuruluşlardır. İngiltere'de National Association for the Gifted Children, Almanya'da Gesellschaft für das hochbegabte Kind, İrlanda'da trosh Association for the Gifted, Fransa'da Association Nationale pour les Enfant Intellectuellement Precoces, İsveç'te Elternvereinigung hochbegabter Kinder Hollanda'da PHAROS, ve İspanya'da Asociacion para el Dessarollo de la Creatividady Talento, gibi üstün yeteneklilerin anne babalarının kurduğu dernekler konuyu gündeme getirmede ve yetkilileri yönlendirmede son derece önemli roller üstlenmiştir.

2.6.4. Diğer Ülkeler

Üstün yeteneklilerin eğitim gündeminin öncelikli konuları arasında yer aldığı ülkeler arsında Avustralya ve Yeni Zelanda sayılabilir. Her ne kadar uygulamalar özellikle Avustralya'da eyalet ya da bölge düzeyinde çeşitlilik gösterse de üstün yeteneklilere yönelik etkinlikler gittikçe yaygınlaşmaktadır. Kısa başlıklarla bu faaliyetler, sınıf ortamında zenginleştirme, bir kaç okuldan gelen çocukların oluşturduğu gruplar (cluster groupings), PEAC Primery Extenston and Challenge programı gibi farklı ilgi alanlarını daha da öte öğrenmelere götüren programlar, okul dışında kurulan Özel ilgi merkezleri, özel üstün yetenekliler okulları ve hızlandırılmış eğitim ile ek programlar olarak sıralanabilir (Bragget, 1993). Eyalet düzeyinde kurulan üstün yetenekliler dernekleri ile araştırma merkezleri, müzeler, üniversiteler ve vakıflar üstün yetenekliler için programlar hazırlamaktadır. Çok sayıda araştırma merkezinde bu konuda yapılan çalışmalar dünya çapında yankılar

uyandırmaktadır Üniversiteler öğretmenlere "üstün yetenekliler öğretimi" serifikası ile lisanüstü düzeyde master ve doktora programları sunmaktadır

Üstün yetenekliler eğitiminin en ciddiye alındığı ve hem kuramsal hem de uygulamalı pek çok çalışmanın yapıldığı ülke İsrail'dir. Konunun bir ulusal öncelik olarak görüldüğü bu ülkede ülkeyi yönetenler en değerli ulusal zenginliklerinin yetenek olduğuna inanmakta ve bunun gereğini yerine getirmektedir. 1970'lerde Eğitim Bakanlığı bünyesinde bir "Üstün Yetenekliler Müdürlüğü" kurulmuş ve bu kuruluş günümüze gelinceye kadar yapılan tüm etkinlikleri koordine etmiş, gelişmiş ülkelerdeki öncü kuruluşlar içerisinde yer alarak etkili programlar yürütmüştür. Aynı yıllarda Tel Aviv'de ilk tam zamanlı üstün yetenekliler okulu açılmıştır. Güzel sanatlara yönelik okulların yanısıra genel zekâyâ öncelik verilmektedir. Diğer ülkelerde de gözlenenler benzer, hızlandırma, zenginleştirme, okul dışı etkinliklerin yanısıra "Bilim ve Sanat Merkezleri" yetenekli çocukların biraraya gelip üreticilik ve yaratıcılıklarını geliştirdikleri yerler olarak ayrı bir önem taşımaktadır. Ayrıca liseyi bitiren tüm kız ve erkek öğrencilerin katılmak zorunda olduğu askerlik hizmeti kapsamında, zekâ testinden en yüksek puan alan % 5 'lik bir grup askerlik eğitiminin yanısıra özel bir bilgi ve yetenek geliştirme programı olan TALPIOT programına alınmaktadır. Böylece okul sırasında gözden kaçmış üstün yetenekliler bir fırsat yakalamakta, zaten özel eğitimden geçmiş olanlar da ileride üstlenebilecekleri ve yeteneklerine uygun görevler için eğitilmektedir. Bu programlarda başarılı sayılmak için zekânın yetmediği, çok çalışma, özveri, sabır ve bir amaca bağlanma gibi özelliklerin de beklendiği ifade edilmektedir.

2.7. Üstün Yeteneklilerin Eğitiminin Türkiye'deki Durumu

Uzak ve yakın tarihe bakıldığında, Türkiye Cumhuriyeti devletinde günümüze değin, pek çok üstün ve özel insanın tarihi şekillendirdiği görülür. Türkiye liderleri, sivil ve askeri yönetimleri, bilim adamları, sanatçılar ve diğer alanlardaki üstün yetenekli bireyleri ile dünya tarihinde onur duyulacak şekilde yerlerini almışlardır.

Tarihte üstün yetenekli bireylerin en iyi değerlendirildiği dönem Osmanlı

İmparatorluğu zamanında uygulanan Enderun mektepleridir. Bugün birçok gelişmiş ülkedeki üstün yeteneklilerin eğitime kaynak oluşturan Enderun, 600 yıllık bir imparatorluğun idari yönetim, bilim ve sanat kadrolarını oluşturmuştur. Cumhuriyet tarihine bakıldığında da üstün ve özel yetenekli bireylerin eğitimlerine önem verildiği görülmektedir. Yasalardaki çeşitli düzenlemelerle, bu özel kişilere çeşitli fırsatlar yaratılmıştır.

Tarihte üstün ve özel yetenekli bireylerle ilgili gurur verici çalışmalar olmuştur. Ancak yakın geçmişimize bakıldığında ise bu çocuklar için donanımlı, kapsamlı eğitim ortamlarının sağlanamadığı görülmektedir (Dönmez, 2004).

Türk eğitim tarihinde üstün yetenekliler için tanınan imkânlar kısaca belirtilirse;

- Enderun Okulu
- 6660 sayılı müzik, resim ve diğer güzel sanat dallarında olağan üstün yetenek gösteren çocukların devletçe eğitilmesini düzenleyen yasa
- Fen Liseleri
- Ankara Rehberlik Araştırma Merkezi'nin 1964 yılından itibaren 5 yıl süre ile İlkokullarda özel sınıf ve türdeş kümeler denemesi
- 1416 Sayılı yasa (Bu Tebliğ, 8/4/1929 tarihli ve 1416 sayılı Ecnebi Memleketlere Gönderilecek Talebe Hakkında Kanun ve 29/1/1993 tarihli ve 93/4074 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan Türk Öğrencilerin Yabancı Ülkelerde Öğrenimleri Hakkında Yönetmelik uyarınca yurt dışında resmî burslu statüde lisans ve lisansüstü seviyede öğrenim görmeye hak kazanan öğrencileri kapsar)
- TUBITAK bursları ve yarışmaları
- Anadolu liseleri ve uygulamaları
- Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Vakfı

1993 yılında kurulan Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Vakfı'nın temel amacı, üstün yetenekli çocukların okul ve aile ortamında alacakları eğitime katkıda bulunmak, gereksinim duyacakları sosyal ve kültürel çalışmalar düzenlemektir. Onların bu etkinliklere katılımını sağlamak; satranç, plastik sanatlar, yaratıcı drama, izcilik,

botanik, müzik, bilgisayar, fotoğrafçılık, arkeoloji ve edebiyat kulüpleri oluşturarak uzman eēitimcilerle çalışmalar düzenleyen vakıf, katılımda bulunan çocuklara katılım belgesi vermekte ve yeteneklerine uygun çalışmalar düzenlemektedir. Maddi durumu uygun olmayan çocuklar için de olanaklar saēlayan vakıf, kulüp çalışmalarının yanı sıra anne, baba ve oēretmenler için özel yetenekli çocukların özelliklerinin tanınması ve bu çocukların sıklıkla karşılaşılan sosyal ve eēitsel sorunlarını kapsayan bilgilendirici seminer ve konferanslar da düzenlemektedir.

Üstün yetenekli/zekâlı oērencilere farklılaştırılmış bir eēitim programının gereksinimi bilinci ile İstanbul Üniversitesi, Hasan Ali Yücel Eēitim Fakültesi, zel Eēitim Bölümü, Türkiye'de ilk kez stn Zekâlıların Eēitimi Ana Bilim Dalını kurmuştur. Ekim 2002'de bu Ana Bilim Dalı stnlerin Eēitimi, Yandaş. Sınıf Oēretmenliēi adı altında bir program başlatmıştır.

Bu, 150 krediden oluşan 4 yıl süreli bir kurs programıdır. Böylelikle stn oērenciler ile oēretimin ilk yıllarından başlayacak farklılaştırılmış bir eēitim eēitim-oēretim programı uygulanabilmesinin alt yapısı oluşturulmaya gidilmiştir.

Program, sınıf Oēretmenliēi çerçeve programı derslerinin yanında, üstün oērencilerin özellikleri, ihtiyaç yönünde programlarının farklılaştırılması, yaratıcı ve eleştirel düşüncenin geliştirilmesi ve oērencilerin bir bütün olarak eēitilmeleri amacıyla, onların duygusal ve sosyal yönden gelişmelerini saēlayan dersler de yer almaktadır. Branş oēretmenlerinin de geliştirilmesi amacıyla 2003–2004 oēretim yılında yüksek lisans programı açılmıştır. Doktora programının açılması içinde çalışmalar hala sürdürülmektedir (Davaslıgil, 2004).

Bilim Sanat Merkezleri, T.C Milli Eēitim Bakanlıēı bünyesinde 1997 yılında Milli Eēitim Bakanlıēı zel gereksinimli çocukların eēitimlerini saēlamak amacıyla zel Eēitim, Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Mdrlē kurulmuştur. Genel müdürlük teşkilat yapısı bünyesinde idari, rehberlik ve özel eēitim olmak üzere 3 daire bařkanlıēı ve bunlara baēlı 25 şube oluşturulmuştur. Özel eēitime gereksinimi

olan şubelerle birlikte, üstün yeteneklilerin eğitimleri şubesi kurulmuş ve çalışmalar başlatılmıştır. Bu çalışmalar doğrultusunda ülkemizin ekonomik, sosyo-kültürel ve eğitim şartları dikkate alınarak, farklı ülkelerde uygulanan modeller incelenerek, ülkemiz şartlarına uygun bir model geliştirilmiştir.

Önce "Ek Ders Uygulama Okulu" olarak, sonra Bilim Sanat Merkezi olarak isimlendirilen pilot proje beş ilde (Ankara, İstanbul, İzmir, Bayburt ve Denizli) öğrenci öğretmen seçimi, eğitimi, aile eğitimi hazırlıkları ile başlamıştır. Böylece Türkiye’de, üstün yetenekli çocukların yasal mevzuatı olan sistemli bir eğitim merkezi ve programı başlamıştır (Dönmez, 2004).

Şu anda Adana, Afyon Aydın Doğan, Amasya, Ankara Ümit, Ankara, Bayburt, Bartın, Bilecik, Burdur, Bursa, Çorum, Denizli, Elazığ, Eskişehir, Giresun, Isparta, İstanbul, İzmir Sıdika Akdemir, Kahramanmaraş, Kaman, Kastamonu, Kayseri, Kırıkkale, Kırşehir, Konya, Kütahya, Malatya, Manisa, Mustafakemalpaşa Cevdet Nerse, Ordu, Sakarya, Salihli, Siirt, Sinop, Şanlıurfa, Tekirdağ, Tokat, Trabzon, Uşak, Van, Yozgat, Yalova Atatürk, Zonguldak, olmak üzere sayılan 42'ye ulaşmıştır. HalenAntalya, Balıkesir, Düzce, Erzincan, Gümüşhane, Hatay, İstanbul Beşiktaş, Kocaeli ve Sivas illerinde de Bilim Sanat Merkezi açma hazırlıkları devam etmektedir (MEB, 2009).

Bilim sanat merkezleri, okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim çağındaki çocukların üstün veya özel yeteneklerini geliştirerek bilimsel düşünme ve davranışlarla estetik değerleri birleştiren, üretken, problem çözen bireyler haline gelmelerini, onlara gerçek yaşamda öğrenme fırsatları ve özel eğitim aktiviteleri yoluyla sağlayan bir eğitim kurumudur. Merkezde öğrencilerin birlikte olmalarını belirleyen ana ölçüt yaş grupları değil, ilgi ve yetenek gruplarıdır. Üstün yetenekli çocuklar temel eğitime dayalı bilgileri kendi yaşlarıyla devam etmekte oldukları okulda, üstün oldukları bilim ve sanat alanında ise diğer okullardan gelen benzer özellikteki arkadaşları ve alan öğretmenleri ile Bilim Sanat Merkezlerinde çalışmaktadırlar. Bu sistem eğitim bütçesine fazla ek maliyet getirmeyip, gerektiğinde mevcut okulların bünyesinde çeşitli düzenlemelerle hazırlanabilen, her bölge ve ilde uygulanabilirliği kolay bir eğittir. (MEB, 2009).

2.8. İlgili Araştırmalar

Dünya çapında üstün yeteneklilerin belirlenmesi ile ilgili yapılan araştırmalara bakıldığında ne yazık ki çok fazla olmadığı tespit edilmiştir. Özellikle okul öncesi dönem üstün yetenekli çocukların belirlenmesi ile ilgili olan çalışmalara literatürde daha az rastlanmaktadır. Alan yazında, öncelikle, okul öncesi dönemde üstün yetenekliliği belirleme üzerine yapılan araştırmalara daha sonrada ilköğretim dönemi üstün yetenekli çocuklarla yapılmış diğer çalışmalara yer verilmiştir.

Scot ve Delgado (2005), okul öncesi öğrencilerinin zihinsel yeteneklerini belirledikleri araştırmalarında; dokuz zihinsel bölümden oluşan tarama bataryasını (Screening Batary) kullanmışlardır. Araştırmanın örneklemini Miami Dade eyaletinde okul öncesi eğitime devam eden 395 öğrenci oluşturmuştur. Bu çocukların 338'i, 37 farklı özel okula, 56'sı ise 10 farklı resmi okula devam etmektedirler. Örneklemini oluşturan çocukların gelişim ve başarı raporları (Stanford Başarı Testi sonuçları ve eğitim-öğretim yıl sonu raporları) Miami Dade eyaletindeki eğitim merkezinden sağlanmıştır.

Örneklemin %66'sı yani 262 çocuktan 236'sının normal eğitime devam etmiş 26'sı üstün yetenekli programa dahil edilmiştir. Üstün yetenekli programa dahil olan ve olmayan çocuklara Tarama Bataryası (Screening Batary) uygulanmıştır. Uygulanan tarama bataryası 9 bölümden oluşmakta bunların 6'sı belirleyici (identification) 3'ü değerlendirici (generating) niteliktedir. Araştırmanın ilk sonuçlarına göre değerlendirici bölümden elde edilen puanların her iki grupta da beklenen düzeyde olduğu görülmüştür. Ancak 236 kişilik gruptaki 7 çocuğun süper seviyede performans gösterdiği belirlenmiştir.

Araştırmanın ikinci aşamasında ise yüksek performans elde eden 7 çocuk ile üstün yeteneklilerin eğitim gördüğü programa dahil edilen 26 çocuğun performansları karşılaştırılmış ve üstün yetenekli eğitim programına devam eden çocukların diğer 7 kişiye göre düşük performanslar elde ettiği tespit edilmiştir. Yüksek seviyede üstün yetenekli olduğu belirlenen çocukların sosyo demografik özellikleri incelendiğinde 4'nün siyah 2'sinin beyaz ve bir tanesinin de melez olduğu, yaşlarının da diğer çocuklara göre büyük olduğu görülmüştür. Yüksek

düzeyde başarılı olan çocukların 5'i ve diğer gruptaki çocuklardan 3'ü bulundukları programdan bir üst düzeydeki üstün yetenekliler programına dahil edilmişlerdir.

Hotulainen ve Schofield (2003), Finlandiya'da yapmış oldukları 10 yıllık uzunlamasına çalışmada, okul öncesi dönemde üstün yetenekli olarak belirlenenlerin özel destek ve eğitim almadan okullarını bitirdiklerinde yaşlarına göre farklılık gösterip göstermediğini araştırmışlardır. 1989' da başlayan çalışmanın ilk bölümünde okul öncesi dönemi çocuklarına Alman Bruer-Weuffen Farklılıklar Testi (BWDT) uygulanmış ve 211 çocuktan 37'sinin yüksek başarı elde ettiği bulunmuştur. Bu testin ardından çalışmayı destekleyen Ravenin İlerleyen Matrixleri ve Goodenough-Harris Bir Adam Çiz Testleri de uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar ışığında uygulanan testlerden alınan puanlar arasında paralellik olduğu ve deney grubunun 37 çocuktan, kontrol grubunun 174 çocuktan oluştuğu belirlenmiştir. 10 yıllık eğitim sürecinin ardından iki grup analiz edilmiş ve deney grubu kontrol grubundan daha yüksek performans elde etmiştir. Okul sonu dereceleri ve araştırmanın ikinci bölümünde uygulanan Harters'ın revize edilmiş Çocuklar İçin Yeterlilik Skalası (SCSC) puanları karşılaştırılmış ve uygulanan testin alt bölümleri olan bilgisel(scholastic) ve içsel değer(self-worth) arasında düşük korelasyonların olduğu bulunmuştur. İki grupta da yer alan kız öğrenciler erkek öğrencilere göre daha düşük performans elde etmişlerdir. Araştırmacılar, bu çalışmada üstün yetenekli olarak belirlenen çocukların özel eğitim almaları gerektiği yönünde düşüncelerini bildirmişlerdir.

Houskamp, Watkins, Tavegia, Stanton (2005), Los Angeles eyaletinde resmi bir okulda üstün yetenekliler sınıfına devam eden Afrikalı öğrenciler ve bu öğrencilerin aileleri ile görüşmeler yapmışlardır. Yapılan çalışmada 20 aile ile görüşülmüştür. Bu ailelerin sosyo ekonomik düzeylerinin alt seviyede, eğitim durumlarının ise sadece bir ailenin üniversite düzeyinde olduğunu belirlemişlerdir. Katılımcı ailelerin çocuklarının yaşlarının 9-16 arasında olduğu ve araştırmaya katılan ailelerin zamanlarının yarısını çocuklarıyla geçirdikleri belirlenmiştir. Bu çalışmada üstün yetenekli çocuklara sahip olan Afrikalı ailelerin kaygı ve deneyimlerine yer verilmiştir. Bu kaygılardan ilkinin ırkçılık yüzünden diğer

ailelerin ve çocukların gittiği programlara ve eğitim merkezlerine dahil edilmedikleri, ikincisinin üstün yeteneğe sahip olan çocuklarının akademik olarak ihmal edildiği, son olarak da eğitimcilerin Afrikalı çocukları üstün yetenekli olarak görmek istemedikleri ortaya çıkmıştır.

Endepohis, Ulpe ve Ruf (2005), Almanya’da yaptıkları araştırmada okul öncesi öğretmenlerinin üstün yetenekli öğrencileri belirleme kriterlerini incelemişlerdir. Araştırmaya katılan 394 okul öncesi öğretmenin 317’sinin bayan 67’sinin erkek olduğu belirlenmiştir. Yapılan çalışmada Dahme ve Eggers (1988)’e ait açık uçlu sorulardan ve üstün yetenekli öğrencilerin karakteristik özelliklerinden oluşan ölçek kullanılmıştır. Öğretmenler üstün yetenekli olduğunu düşündüğü öğrencileri hangi kriterlere göre belirlediklerini formlarda belirtmişlerdir. Toplam 192 öğretmen üstün yetenekli çocuklara sınıflarında hiç eğitim vermediklerini formları hayali çocuklar üzerinden tanımlamalar yaparak doldurduklarını belirtmişlerdir. Diğer öğretmenler ise sınıflarında üstün yetenekli çocuklara eğitim vermişler ve araştırmanın deneyimli öğretmenleri olarak belirlemişlerdir. 192 çocuk üstün yetenekli olarak tespit edilmiş, bu çocukların 60’nın yüksek seviyede üstün yetenekli ve kız olduğu, 132 çocuğun ise üstün yetenekli ve erkek olduğu bulunmuştur.

Bu araştırmada öğretmenlerin zihinsel alanda üstün yetenekliliği belirlemede gerçekçi yaklaşımlarda bulunmadığı ancak bu konuda deneyimli olan öğretmenlerin diğerlerine göre daha belirleyici oldukları görülmüştür. Araştırmacıların sonuçlar doğrultusunda, okul öncesi öğretmenlerinin zeka kavramını tanımlarken çocukların okuldaki başarı ve motivasyonlarını göz önüne alarak değerlendirdikleri olumlu yada olumsuz sosyal başarının üstün yetenekliliğin göstergesi olamayacağı bulunmuştur. Ayrıca puanlardan elde edilen sonuçlara göre başarısız olarak tanımlanan çocukların kız olduğu ve bu kızların sınıf içinde düşük motivasyona sahip oldukları da belirlenmiştir.

Dağlioğlu (2002), anaokuluna devam eden 5-6 yaş grubu çocuklar arasından matematik alanında üstün yeteneklileri belirlemek üzere yaptığı çalışmada; öğretmen ve anne baba tarafından aday gösterilen 5-6 yaş grubu 220 çocuktan %50’sinin 130

ve üzerinde zekâ bölümüne sahip olduğunu belirlemiştir. Zeka bölümü 130 ve üzerinde olan çocuklara 5-8 yaş matematik aktiviteleri uygulanmış ve 29 çocuk matematik alanında üstün yetenekli olarak tespit edilmiştir. Araştırma sonuçlarında öğretmenlerin çocuklar hakkında ailelere göre daha olumlu düşüncelere sahip olduğu matematik alanında ise öğretmenlerin ailelere göre çocukların becerisini daha iyi değerlendirdikleri görülmüştür.

Clark (2000), 17 ülkede üstün yetenekli çocukların belirlenmesi için kullanılan yöntemleri incelemiştir. Sonuçta, Avustalya, Brezilya, Kanada, Danimarka, Almanya, Endonezya, İsrail, Jamaika, Makedonya, Nijerya, Suudi Arabistan, Güney Afrika, Tayland, Türkiye, İngiltere, Amerika ve Yugoslavya'da genel olarak kullanılan belirleme metotlarının; (1)Başarı testi ve sınıf seviyesinden başarı düzeyleri yüksek olanların araştırılması ve/veya , (2) Öğretmen tavsiyeleri olduğunu tespit etmiştir.

Aile tavsiyelerinin de pek çok ülkede uygulandığını; karakteristik özellik listelerinin ve yaratıcılık testlerinin her birinin en az 5 ülke tarafından uygulandığını bulmuştur. Asıl tanılama için bireysel standardize zeka testlerinin diğer her bir ölçekten çok daha fazla sıklıkta kullanıldığını çocukların tanılama yaşının en küçük 6 yaşta başlayıp çoğunlukla 10-12 yaşa kadar uzadığını belirlemiştir. Karakteristik özellik listelerinin ve yaratıcılık testlerinin tanılamada tarama için kullanıldığından daha çok uygulandığı; öğretmen tavsiyelerinin, başarı ölçeklerinin ve grup standardize zeka testlerinin her biri bazı ülkeler tarafından daha az sıklıkta kullanılmasına rağmen, sadece Avustralya'da öğretmen tavsiyelerinin hem tarama hem de tanılama aşamasında kullanıldığı belirtilmiştir.

Flanagan, Genshaft ve Harrison (1997), yaptıkları araştırmalarda, üstün yeteneklilerin eğitimi konusunda bilgili olmayan öğretmenlerin yaptıkları değerlendirmelerin gerçekçi ve doğru olmadığını belirtmişlerdir. Ailelerin çocukları hakkında daha gerçekçi değerlendirmeler yaptığı görüşünde birleşmişlerdir.

Edwa (1997), Avustralya'daki üstün yetenekli çocukların belirlenmesinde ailelerin, çocuklarının ilgi ve hobilerinin farkında olmalarının yanı sıra erken

gelişimlerinin yeni materyalleri öğrenmedeki kapasitelerinin de farkında olduklarını belirtilmiştir. Aileler çocuklarının üstün yetenekli olarak doğru tanıyabilmede güvenilirlik dereceleri yüksek olduğu için üstün yetenekli özellikler gösterdiğini düşündüğü çocukların aileleri tarafından tavsiye edilmesinin önemli olduğunu işaret etmişlerdir.

Tomllimson ve Hansoler (1995), yaptıkları incelemelerde öğrencilerin yapabildikleri ve isteklerini keşfetmenin birçok pratik yolu olduğundan bahsetmişlerdir. Bunların başlıcaları; öğrenci portfolyoları, öğrenci çalışma örnekleri, temel performans değerlendirmeleri, yaşlılarıyla işbirliği yaparak gerçekleştirdikleri projeler olduğu ve tüm bunların standardize edilmiş testlere ilave edilerek kullanılabileceğini belirtmişlerdir.

Buckhalt (1990), Wechsler Okul Öncesi Çocuklar için zeka testi revizyonu (WPPSI) çalışması yapmıştır.3-7 yaş arası çocuklara uygulanmıştır. Bu çalışma tanılamada bu test sıralamasında testin yönetimi çıkan bilgilerin değerlendirilmesi, geçerliliği ve güvenilirliği ile ilgilidir.

Radich (1981)'in araştırmasında Öğretmen gözlem formunu okul öncesi ve ilkokul birinci sınıf öğrencilerine WISC-R Testi uygulamasından önce (ZB130 ve üzerinde olanları üstün yetenekli olarak kabul etmiştir)bir eleme aracı olarak kullanmıştır. Sonuçta bu formla üstün yetenekli çocukların belirlenmesinde çocukların potansiyelin üzerinde puan aldığı öğretmenlerin çocukların performansının üzerinde yüksek puan vererek geçersiz olumluluk yarattığı ortaya çıkmıştır.

Çağımızda üstün yetenekli çocuklar üzerinde araştırma yapanların öncüsü, Lewis Terman'dır. Terman ve yardımcıları (1916) yaptıkları araştırmalarda üstün yetenekli çocuk sayısını çoğaltmış ve zeka bölümü 140 olan 1450 deneğe ulaşarak bunları 20 yıl boyunca gözlemlemiştir.Bu çalışmanın 180 kişilik ön grubundan;

Ana babaların üstün olarak algıladıkları adaylar arasında aranan ölçütlere uygun düşenlerin oranının düşük olduğu ve bunlar arasından daha çok erkeklere yer verildiği kızları bu açıdan değerlendirmek istemedikleri,

Öğretmenlerin aday belirleme konusunda daha doğru seçimler yaptıkları ancak bununda % 50'yi aşamadığı,

Deneklerin beden gelişimi açısından boy ve ağırlık açısından yaşitlarına göre daha üstün durumda oldukları konuşmaya ve yürümeye daha erken başladıkları,

Okul başarısı bakımından yaşitlarına oranla iki yıllık bir üstünlük gösterdikleri, gibi bulgular elde edilmiştir (Akt : Akarsu, 2000).

Yakmacı (2002), yaptığı araştırmada, üstün yeteneklilerin belirlenmesinde yardımcı bir yaklaşım olarak Dobrowski'nin aşırı duyarlılık alanlarının kullanabilirliğini incelemiş ve üstün yeteneklilerin belirlenmesinde yardımcı ek bir yaklaşım olarak kullanılabileceğini belirtmiştir. Çalışma sırasında öğrencileri zihinsel yetenekleri açısından gruplandırabilmek amacıyla Raven İleri Düzeyde İlerleyen Matrisler Testi; motivasyon, yaratıcılık, liderlik yetenekleri açısından gruplandırabilmek için Öğretmen Gözlem ve Değerlendirme Formu, diğer değişkenlere göre gruplandırabilmek için ise Bilgi Formu kullanılmıştır. Öğrencilerin aşırı duyarlılıklarının ölçülmesi için de Aşırı Duyarlılık Ölçeği I kullanılmıştır. Üstün yeteneklilerin tüm aşırı duyarlılık puanlarında ortalama ve az yetenekli bireylerden yüksek puan aldıkları saptanmıştır. Aynı zamanda bu çalışmanın sonucu olarak, üstün yeteneklilerin belirlenmesinde ek bir yardımcı yaklaşım olarak kullanılabileceği düşünülmüştür.

Thompson ve Plomin (1993), bireysel farklılıklarla ilgili olan çalışmalarında; üstün yeteneğin genetik ve çevresel faktörlerin etkileşimi sonucunda ortaya çıktığını belirtmişlerdir.

Ekinci'nin (2002) öğretmenlerin ilköğretim okullarının üstün yeteneklilerin eğitimine elverişlilik düzeyi konusundaki yaptığı çalışmada, öğretmenlerin;%59,2'sinin ilköğretim okullarında üstün yetenekli çocukların eğitimine hiç yer verilmediği şeklinde görüş bildirdiklerini tespit etmiştir. Yapılan bu araştırmada, ayrıca öğretmenlerin %56,5'nin önerilen eğitim modellerinden özel sınıf uygulaması yönünde görüş bildirdikleri ortaya çıkmıştır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Araştırma, tarama modelinin kullanıldığı betimsel bir çalışmadır. Araştırmada erken çocukluk dönemindeki üstün yetenekli çocukların belirlenme sürecinde ebeveyn, öğretmen ve uzman görüşleri alınarak bu görüşler arasındaki farklılık ve tutarlılıklar tespit edilmiştir.

3.2. Araştırma Grubu

Araştırma grubunu Bursa’da özel bir anaokuluna devam eden 54’ü kız, 69’u erkek toplam 123 çocuk olarak belirlenmiştir. Çocukların yaş dağılımları 4’ü 0-36 ay,39’u 37-48 ay,42’si 49-60 ay,30’u 61-72 ay, 8’i de 72ay ve üstü şeklindedir. Araştırma 123 çocuğun ebeveynleri ve öğretmenlerinin çocukların üstün yeteneklilikle ilgili özelliklerini rapor etmeleri ve belirlenen çocukların sınıf ortamında çoklu zekâ özellikleri açısından gözlenmeleri şeklinde gerçekleştirilmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verilerini toplamada 5 uzman tarafından geliştirilen“Ebeveyn Gözlem Formu ve Öğretmen Gözlem Formu” ile “Çoklu Zekâ Gözlem Formu” kullanılmıştır.

3.3.1. Ebeveyn Gözlem Formu

Ailelerin yaşıtlarına göre daha üst düzeyde yeteneklere sahip olduğunu düşündüğü çocuklarını ayrıntılı olarak kaydetmeleri için Aile Gözlem Formu (AGP) kullanılmıştır(EK-2)

“Ebeveyn Gözlem Formu” toplam 44 maddeden oluşan 5’li likert tipi bir formdur.

Ölçme aracında aranan temel nicelikler geçerlik ve güvenirliktir. Güvenirlik,

aynı şeyin bağımsız ölçümlerindeki kararlılıktır. Geçerlik ise ölçülmek istenen şeyin ölçülebilmüş olma derecesidir (Karasar, 2000).

Aile Gözlem Formunun güvenirlik çalışması için 180 aileye ulaşılmış, 137 gözlem formu geri alınabilmıştır. Aile Gözlem Formunun madde güvenirliklerine bakıldığında Cronbach Alpha sayısı .98 gibi yüksek bir yapı bulunmuştur.

3.3.2. Öğretmen Gözlem Formu

Okul öncesi öğretmenlerinin sınıflarında üstün yeteneğe sahip olduğunu gözlemlediği öğrencileri ayrıntılı olarak kaydetmeleri için Öğretmen Gözlem Formu(OGP);(EK-1)

“Öğretmen Gözlem Formu” toplam 47 maddeden oluşan 5’li likert tipi bir formdur.

Öğretmen Gözlem Formu içinde yine 180 form sınıf mevcutlarına göre 11 öğretmene doldurmaları için verilmiş ancak 158 form geri alınabilmıştır.

Öğretmen Gözlem Formunun madde güvenirliklerine bakıldığında Cronbach Alpha sayısı .92 gibi yüksek bir yapı bulunmuştur.

3.3.3. Çoklu Zekâ Gözlem Formu

“Çoklu Zeka Gözlem Formu” Gardner’ın Çoklu Zeka Kuramına göre dil alanı, matematik alanı, görsel alan, müzik alanı, kinestetik alanı, doğa alanı, kişisel alan ve içsel alan olmak üzere 8 zeka alanından oluşuyor. Her bir zekâ alanında 10’ar soru olmak üzere toplam 80 sorunun 5’li likert tipi değerlendirmesinden oluşmaktadır.

Araştırmacı tarafından uygulanan Çoklu Zekâ Gözlem Formu 3-6 yaş grubu anaokulu öğrencilerinin zekâ alanlarındaki yaşlıtlarına göre üst düzey yeteneklerini saptamak amacıyla kullanılmıştır. Çocuklar İçin Çoklu Zekâ Gözlem Formu Selçuk (2002) tarafından geliştirilmiştir. Bu ölçek Likert tipi beşli dereceleme ölçeğidir.

Kocabaş ve Kırmızı tarafından 2006 yılında öğrencilere yapılan pilot uygulama sonunda Cronbach's Alpha katsayısı .83 olarak bulunmuştur.

3.4. Veri Analiz Teknikleri

İstatistiksel karşılaştırmalar (t testi ve ANOVA) bu ortalama puanlar alınarak yapılmıştır. Bir bağımlı değişken üzerinde etkisi araştırılan iki alt kategorili (üstün yeteneği belirlenmesi) değişkeninde gruplar arası (ebeveyn-öğretmen/uzman-ebeveyn) farkın anlamlılığını test etmek için t testi kullanılacaktır. İlişkisiz iki ya da daha fazla alt kategorisi olan değişkenlerde (Denver sonucu / öğretmen değerlendirmesi) gruplar arası farkın anlamlılığı için tek yönlü varyans analizi (anova) kullanılacaktır. ANOVA sonucunda anlamlı farkların hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için tukey hsd çoklu karşılaştırma testi yapılacaktır. Gruplar arasındaki farkların yorumlanmasında analiz sonuçlarına bağlı olarak aritmetik ortalama ve anlamlılık değerleri dikkate alınacaktır (Büyüköztürk, 2006: 39, 47). Ayrıca, iki ölçme sonucu arasındaki ilişkiye bakılmıştır.

3.5. Araştırmanın İşlem Yolu

Araştırma sürecinde öncelikle araştırma grubunun ebeveyn ve öğretmenlerine gözlem formları uygulanmıştır. Bu formlardan çocukların aldıkları puanlara göre belirlenen çocuklar sınıf ortamında çoklu zekâ özelliklerine göre araştırmacı tarafından gözlenmiştir. Formlar yorumlanarak alınan puanlara göre oluşturulan gruba “Çoklu Zekâ Gözlem Formu” uygulanmıştır

Hem öğretmen hem de velilere 180 adet gözlem formu dağıtılmış ancak velilerden toplam 137 öğretmenlerden ise 158 adet form geri alınmıştır. Ancak velilerden toplanan gözlem formlarının sadece 123 tanesi uygun şekilde eksiksiz doldurulduğu için, hem öğretmen gözlem formlarından hem de ebeveyn gözlem formlarından sadece 123 tanesi araştırma bulgularına dahil edilebilmiştir.

Ebeveyn ve öğretmen gözlem formlarından alınan puanlar ile Çoklu Zekâ Gözlem Formunun sonuçları karşılaştırılarak üstün yetenekli çocukların belirlenmesinde ebeveyn, öğretmen ve uzman görüşleri arasında farklılık olup olmadığı belirlenmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu araştırma; 3-6 yaş grubu anaokulu çocukları arasından üstün yetenekli olanları belirlemek ve kullanılan belirleme işlemlerinin üstün yetenekli çocukları seçmede ne derece başarılı olduğunu saptamak ve ebeveyn, öğretmen ve uzman görüşlerinin üstün yetenekliliği belirlemede birbirleriyle olan ilişkilerini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Toplanan veriler istatistiksel olarak analiz edilmiş ve elde edilen bulgular tablolarla bu bölümde gösterilmiştir. Elde edilen bulgular alt problemlerin sırası dikkate alınarak sıralanmıştır.

Araştırma grubunu oluşturan çocukların yaş gruplarının aylara göre dağılımı Tablo 4.1. 'de verilmiştir.

Tablo 4.1. Araştırma Grubunu Oluşturan Çocukların Yaş Gruplarının Aylara Göre Dağılımı

Yaş	n	Ort.	%
0-36 Ay	4	3.3	3.3
37-48 Ay	39	31.7	31.7
49-60 Ay	42	34.1	34.1
61-72 Ay	30	24.4	24.4
72 +	8	6.5	6.5
Toplam	123	100.0	100.0

Tablo 4.1.'de araştırma grubunu oluşturan çocukların yaş gruplarının aylara göre dağılımı verilmiştir. Araştırma grubunu 54 kız 69 erkek oluşturmaktadır. Örneklemenin % 3.3' ünü 0- 36 aylık, % 31.7' sini 37-38 aylık, % 34.1 'ini 49-60 aylık, % 24.4' ünü 61-72 aylık , % 6.5' ini de 72 ve üstü aylık çocuklar oluşturmaktadır.

Tablo 4.2. Araştırma Grubunu Oluşturan Çocukların Annelerinin Meslek Gruplarına Göre Dağılımı

Meslek	n	Ort.	%
Ev hanımı	13	10.6	10.6
Doktor	27	22.0	22.0
Mühendis	28	22.8	22.8
Avukat	5	4.1	4.1
Öğretmen	17	13.8	13.8
Özel	11	8.9	8.9
Bankacı	14	11.4	11.4
Mali müşavir	2	1.6	1.6
Memur	1	.8	.8
Akademisyen	5	4.1	4.1
Toplam	123	100.0	100.0

Tablo 4.2.'de araştırma grubunu oluşturan çocukların annelerinin meslek gruplarına göre dağılımı verilmiştir. Araştırma grubunu oluşturan çocukların annelerinin % 10.6'sının ev hanımı, % 22 'sinin doktor, % 22.8'inin mühendis, %4.1'inin avukat, % 13.8' inin öğretmen, %8.9' unun özel sektör, % 11.4' ünün bankacı, % 1.6' sının mali müşavir, % .8' inin memur, %4.1' inin akademisyen olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4.3. Araştırma Grubunu Oluşturan Çocukların Babalarının Meslek Gruplarına Göre Dağılımı

Meslek	n	Ort.	%
Doktor	16	13.0	13.0
Mühendis	55	44.7	44.7
Avukat	5	4.1	4.1
Öğretmen	1	.8	.8
Özel	29	23.6	23.6
Bankacı	7	5.7	5.7
Mali müşavir	2	1.6	1.6
Memur	4	3.3	3.3
Akademisyen	4	3.3	3.3
Toplam	123	100.0	100.0

Tablo 4.3’de araştırma grubunu oluşturan çocukların babalarının meslek gruplarına göre dağılımı verilmiştir. Araştırma grubunu oluşturan çocukların babalarının % 13 ‘ünün doktor, % 44.7’ sinin mühendis, %4.1’inin avukat, % .8’ inin öğretmen, %23.6’ sının özel sektör, % 5.7’ sinin bankacı, % 1.6’ sının mali müşavir, % 3.3’ ünün memur, %3.3’ ünün akademisyen olduğu belirlenmiştir.

Araştırmada elde edilen veriler aile gözlem puanı, öğretmen gözlem puanı ve uzman gözlem puanının sözel/dilsel zekâ, mantıksal/matematiksel zekâ, görsel ve uzamsal zekâ, müziksel/ritmik zekâ, bedensel/kinestetik zekâ, doğa zekâsı, kişilerarası zekâ, içsel zekâ olmak üzere 8 alt alanı olarak gruplanmıştır.

Çocukların aile, öğretmen ve uzman gözlemlerinden aldıkları puanlar arasındaki ilişkiler tablo 4.4. ‘ de gösterilmiştir.

Tablo 4.4. Aile, Öğretmen ve Uzman Gözlemleri Arasındaki Korelasyon Sonuçları

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. AGP	1.00									
2. OGP	.25**	1.00								
3. UGPdil	-.03	.36*	1.00							
4.UGPmat	-.14	.24	.89**	1.00						
5.UGPgör	-.20	-.02	.37*	.51**	1.00					
6.UGPmüz	-.08	.43**	.28	.14	-.05	1.00				
7.UGPkines	.01	.06	.30	.35*	.20	.37*	1.00			
8.UGPdoğa	-.13	.20	.39**	.45**	.29	.02	.52**	1.00		
9.UGPkisi	.02	.44**	.30*	.16	.16	.31*	.05	.30*	1.00	
10.UGPicsel	.13	.20	.30*	.37*	.18	-.10	.34*	.52**	.27	1.00

*p>.05; **p>.01

Tablo 4.4.'de aile gözlem puanı ile öğretmen gözlem puanı arasında .25 düzeyinde anlamlı bir ilişki düzeyi ortaya çıkmıştır, ($p<.01$). Ancak uzman gözlem puanı boyutlarıyla anlamlılık düzeyi yoktur. Buna karşın öğretmen gözlem puanının uzman gözlem puanı boyutlarından dil boyutu, müzik boyutu ve kişilerarası boyutları açısından ilişkili olduğu gözlenmektedir. Öğretmen gözlem puanı ile uzman gözlem puanı boyutlarından matematik boyutu, görsel boyut, kinestetik boyut, doğa boyutu ve içsel boyut açısından ilişki bulunmamıştır.

Aile gözlem puanı ile öğretmen gözlem puanı arasında ilişki olmayışı ailelerin çocukları hakkında sağlıklı gözlem yapamadıklarının göstergesi olabileceği düşünülmektedir.

Ehrlich (1980), ailelerin çocukların yeteneklerini, çocuğun gerçek performansının altında göstermeye eğilimli olduklarını, ancak bu konuda eğitilmiş bir personelin yardımıyla daha sağlıklı bilgiler sağlanabileceğini bildirmiştir

EDWA (1997), Avustralyadaki üstün yetenekli çocukların belirlenmesinde ailelerin çocuklarının ilgi ve hobilerinin farkında olmalarının yanı sıra erken gelişimlerinin, yeni materyalleri öğrenmedeki kapasitelerinin farkında olduklarını ve bu konuda oldukça güvenilir sonuçlar elde ettiğini belirtmiştir.

Compbell (1999) yaptığı çalışmalar doğrultusunda üstün yetenekli çocukların başarılarında ailelerin anlamlı etkilerinin olduğu özellikle motivasyon ve eğitimsel başarılarında önemli roller üstlendiklerini belirtmişlerdir.

Castelleno (2003); üstün yetenekliliğin belirlenmesi ile ilgili yaptığı çalışmada aile ve öğretmenlerin belirlemede çok önemli olduğunu ancak bunların tek başına yeterli olmadığını geçerli ve güvenilir ölçeklerin uygulanmasının gerekliliğini belirtmiştir.

Aile ve öğretmen gözlem puanlarının cinsiyete göre dağılımı Tablo 4.5.'de verilmiştir.

Tablo 4.5. Aile Ve Öğretmen Gözlem Puanlarının Cinsiyete Göre Dağılımı

DEĞİŞKEN	FAKTÖR	n	ORT	Ss	t	p
Aile	kız	54	131.47	18.95	-.20	.839
	erkek	69	132.18	19.14		
Öğretmen	kız	54	131.29	31.87	.29	.774
	erkek	69	129.70	28.98		

Aileler ve öğretmenler araştırma grubunu oluşturan 123 çocuktan 54 kız 69 erkek çocuk için gözlem formu doldurmuşlardır

Aile gözlem puanı ve öğretmen gözlem puanı cinsiyete göre değerlendirildiğinde değişkenler arasında farklılaşma gözlenmemiştir, $t = -.20$, $p > .05$. Aileler kızları (ort=131.47) erkeklere (ort=132.18) göre daha az puanlamalarına rağmen, bu fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

Aile ve öğretmenlerin çocuklarında cinsiyetle ilgili bir ayrımcılığa dayalı bir tutum sergilemediklerinin göstergesi olabilir.

Ruf ve Endopohis (2005) okul öncesi dönem çocukları arasında üstün yetenekli olanların tespit edildiği araştırmalarında öğretmenlerin belirlediği 192 üstün yetenekli çocuktan 60'ının kız, 132'sinin erkek olduğunu tespit etmişlerdir.

Araştırma grubunu oluşturan çocukların anne ve babalarının eğitim düzeyi Tablo 4.6.'da verilmiştir.

Tablo 4.6. Araştırma Grubunu Oluşturan Çocukların Anne Ve Babalarının Eğitim Düzeyi

DEĞİŞKEN	FAKTÖR	n	ORT	Ss	t	p
Anne-Baba	Lise ve altı	25	133.22	23.98		
	Üniversite ve Üstü	98	131.53	17.62	.33	.742

Tablo 4.6.'da araştırma grubunu oluşturan çocukların anne ve babalarının eğitim düzeyine bakıldığında 25'inin lise ve altı (ort=133.22), 98'inin de üniversite ve üstü (ort=131.53) eğitim düzeyine sahip olduğu görülmüştür.

Verilerin değerlendirmelerinde eğitim kademelerine göre anlamlı bir farklılaşma yoktur. Ancak eğitim düzeyi düşük olan aileler çocuklarının üstünlük özelliklerini daha az gerçekçi gördükleri söylenebilir.

Araştırma grubunu oluşturan çocukların babalarının eğitim düzeyi Tablo 4.7.'de verilmiştir.

Tablo 4.7. Araştırma Grubunu Oluşturan Çocukların Babalarının Eğitim Düzeyi

FAKTÖR	n	Ort.	%
1.00	25	20.3	20.3
2.00	98	79.7	79.7
Toplam	123	100.0	100.0

Tablo 4.7.'de araştırma grubunu oluşturan çocukların babalarının eğitim düzeyine bakıldığında 25'inin lise ve altı (ort=20.3), 98'inin de üniversite ve üstü (ort=79.7) eğitim düzeyine sahip olduğu görülmüştür.

Araştırma grubunu oluşturan çocukların annelerinin eğitim düzeyi tablo 4.8. 'de

verilmiştir.

Tablo 4.8. Araştırma Grubunu Oluşturan Çocukların Annelerinin Eğitim Düzeyi

FAKTÖR	n	Ort.	%
1.00	18	14.6	14.6
2.00	105	85.4	85.4
Toplam	123	100.0	100.0

Tablo 4.8’de araştırma grubunu oluşturan çocukların annelerinin eğitim düzeyine bakıldığında 18’inin lise ve altı (ort=14.6), 105’inin de üniversite ve üstü (ort=85.4) eğitim düzeyine sahip olduğu görülmüştür.

Keating (1976), yaratıcı olmak için çocuğun bilgi sahibi olması bunları değişik şekilde incelemesi, çıkan sonuçları analiz etmesi ve kendi fikirlerini aktarabilmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Belirtilen bu özellikler aynı zamanda üstün yetenekli çocukların özellikleri içinde de yer almaktadır.

Renzulli(1986), üstün yetenekli çocuklarla yaptığı çalışmalar sonucunda, üstün yetenekliliğin, yetenek (akademik ve özel), yaratıcılık ve motivasyon olmak üzere üç temel özellikten oluştuğunu belirtmiştir. Üstün yetenekli çocukları bunların birleşimini geliştirme yeteneğine sahip kişiler olarak tanımlamıştır.

Ömeroğlu (1986) yaptığı araştırmasında, anaokulu çocukları üzerinde zeka ve yaratıcılık seviyeleri arasındaki ilişkiyi incelemiş ve sonuçta, ZB ile yaratıcılık boyutları arasında pozitif yönde ilişki olduğunu belirtmiştir.

Renzulli ve Purcell (1996) Amerika’daki literatürlerin tamamında ZB’nün belirlenmesinde %80’lik kriterin yaratıcılık alanını kapsadığını ondan sonra ikinci sırayı sanatsal yeteneklerin aldığını en son kriter olarak da liderlik yeteneğinin olduğunu açıklamışlardır.

Araştırma grubunu oluşturan çocukların yaşlara göre dağılımı Tablo 4.9.’da verilmiştir

Tablo 4.9. Araştırma Grubunu Oluşturan Çocukların Yaşlara Göre Dağılımı

FAKTÖR	n	Ort.	%
1.00	43	35.0	35.0
2.00	42	34.1	34.1
3.00	38	30.9	30.9
Toplam	123	100.0	100.0

Çocukların yaşlara göre dağılımı yukarıdaki şekildedir. 1. grup (0-48 ay) 2. Grup (49-60 ay) 3. Grup ise 61-üstü ay) ları göstermektedir.

Aile gözlem formu ve öğretmen gözlem formu puanlarının yaş gruplarına göre dağılımı Tablo 4.10.'da verilmiştir.

Tablo 4.10. Aile Gözlem Formu Ve Öğretmen Gözlem Formu Puanlarının Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Değişken	Faktör	n	Ort	Ss
AGP	0-48	43	127,41	18,02
	49-60	42	129,68	21,23
	61+	38	139,34	15,31
	Toplam	123	131,87	18,98
OGP	0-49	43	127,00	26,46
	49-61	42	129,50	30,22
	61+	38	135,22	33,99
	Toplam	123	130,40	30,17

Aileler 0-48 aylık çocukları (ort=127.41), 49-60 aylık çocukları (ort=129.68), 61 ve üstü aylık çocukları (ort=139.34) olarak puanlamışlardır. Öğretmenler ise 0-48 aylık çocukları (ort=127.00), 49-60 aylık çocukları (ort=129.50), 61 ve üstü aylık çocukları (ort=135.22) olarak puanlamışlardır.

Tablo 4.11. Aile Gözlem Formu Ve Öğretmen Gözlem Formu Puanlarının Yaş Gruplarına Göre İlişki Sonuçları

Değişken	Kaynak	KT	sd	KO	F	p	Anlamlı fark
AGP	Gruplar arası	3176.99	2	1588.50	4.67	.011	0-48 ile 61 ve üstü
	Gruplar içi	40784.07	120	339.87			
	Toplam	43961.06	122				
OGP	Gruplar arası	1413.01	2	706.50	.77	.464	
	Gruplar içi	109601.43	120	913.34			
	Toplam	111014.44	122				

Ailelerin çocuğun yaşına göre ayrıcalık tanıma eğiliminde oldukları söylenebilir. Yaş arttıkça anne babalardaki üstün görme eğilimi artmaktadır bu eğilimin öğretmenler içinde geçerli olduğu söylenebilir yalnız anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Aile gözlem puanına bakıldığında yaş gruplarına göre anlamlı farklılaşma gözlenmiştir, $F_{(2/122)}=4.67$, $p<.01$. Ancak öğretmen gözlen puanına göre yaş grupları açısından anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmamıştır, $F_{(2/122)}=.77$, $p>.05$.

Araştırmada, üstün yetenekliliğin üç temel özelliğinden ikisi olan yetenek ve yaratıcılık konusunda öğretmen ve ailelerin çocukların performanslarını göz önüne alarak bu potansiyele sahip olduklarını ifade etmeleri ve aynı zamanda bu iki temel alanda çocukların performanslarını birbirlerine benzer şekilde değerlendirmeleri oldukça önemli bir sonuç olarak değerlendirilebilir.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar

Bu araştırma özel anaokuluna devam eden 3-6 yaş grubu çocuklar arasından üstün yetenekli olanları belirlemek ve hazırlanan belirleme işlemlerinin bu çocukları seçmede ne derecede başarılı olduklarını ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Ayrıca, belirleme sürecinde önemli paydaşlar olan veli, öğretmen ve uzman değerlendirmeleri arasındaki tutarlılığı belirlemek bu çalışmanın amaç ve kapsamını oluşturmaktadır.

Üstün yetenekli çocukların aile tarafından gözlenmesi ile öğretmen tarafından gözlenmesi arasında doğrusal bir ilişki vardır. Fakat, aileler ve öğretmenlerin değerlendirmeleri arasında yüksek düzeyde tutarlılık söz konusu değildir.

Uzman gözlem puanı boyutları olan matematik boyutu, görsel boyut, kinestetik boyut, doğa boyutu ve içsel boyut ile anlamlılık düzeyi yoktur. Buna karşın öğretmen gözlem puanının uzman gözlem puanı boyutlarından dil boyutu, müzik boyutu ve kişilerarası boyutları açısından ilişki vardır.

Öğretmen gözlem puanı ile uzman gözlem puanı boyutlarından matematik boyutu, görsel boyut, kinestetik boyut, doğa boyutu ve içsel boyut açısından ilişki yoktur.

Aileler erkek çocukları daha çok üstün yetenekli olarak değerlendirme eğilimindedir.

Elde edilen bulgular incelendiğinde, anne babaların aday gösterdiği ve belirleme işlemleri sonucunda üstün yetenekli olarak tespit edilen çocukların kız ve erkek oranlarının birbirine eşit olduğu görülmektedir.

Verilerin değerlendirmelerinde eğitim düzeylerine göre anlamlı bir farklılaşma

yoktur. Ancak eğitim düzeyi düşük olan aileler çocuklarının üstünlük özelliklerini daha az gerçekçi gördükleri söylenebilir. Ailenin eğitim düzeyi azaldıkça çocuklarını üstün yetenekli değerlendirmelerinde daha az gerçekçidirler

Ailelerin çocuğun yaşına göre ayrıcalık tanıma eğiliminde oldukları söylenebilir. Yaş arttıkça anne babalardaki üstün görme eğilimi artmaktadır bu eğilimin öğretmenler içinde geçerli olduğu söylenebilir, yalnız anlamlı bir fark bulunamamıştır.

5.2. Öneriler

Üstün yetenekli çocukların ileride önemli roller oynayacak yetişkinler olabilmeleri için öncelikle onların erken dönemde belirlenmesi ve doğru tanı konulması gerekmektedir. Engelli çocuklarda olduğu gibi üstün yetenekli çocuklarda da erken tanı ve eğitime erken başlanması büyük önem taşımaktadır. Hangi alanda olursa olsun bu tip özellik gösteren çocukların tespit edilerek öğrenmeye karşı merak, ilgi ve yeteneklerini geliştirebilmeleri için teşvik edilmeleri gerekmektedir. Bu açıdan bakıldığında okul öncesi dönemde bu çocukların tespit edilerek gerekli eğitsel tedbirlerin alabilmesi için bu alanda çalışan bütün kurum ve kuruluşların bir araya geldiği ve ortak kararların alındığı bir sistem oluşturulması yararlı olacaktır.

Üstün yetenekli çocukları erken teşhisinde diğer çocuklarda olduğu gibi ailenin çok önemli rolü vardır. Aileler, çocuklarının davranış, tutum, ilgi ve becerileri konusunda bilgili olduklarında bu durum onların iyi gözlem yapıp doğru değerlendirmeler yapabilmelerini ve dolayısıyla çocuklarının teşhis edilerek erken eğitime başlamalarını kolaylaştıracaktır. Ailelerin çocuklarının gelişimlerinin, yeteneklerinin farkında olmaları onlarla geçirecekleri kaliteli zamana bağlıdır. Bu bakımdan anne ve babaların çocuklarına zaman ayırmaları ve bu zaman süresince çocuklarının gelişimlerinin farkında olarak bilinçli ve eğitimsel aktiviteler yapmaları gereklidir. Bu tip aktiviteler sayesinde aileler, çocuklarının yetenek, ilgi ve becerilerini keşfedebilirler.

Değerlendirme sürecinin önemli paydaşları olan aile ve öğretmenlerin, bu sürecin sağlıklı işleyebilmesi ve üstün yetenekli çocukların zarar görmemesi için

üstün yetenekli çocuklar hakkında bilgilendirilmeleri gerekir. Bu bilgilendirme özellikle ebeveynler için çocuğun potansiyelini eğitim hayatına başlamadan evde keşfedebilmek için çocuk erken yaşta iken gerçekleştirilmelidir.

Çocuğun zihinsel gelişiminin en hızlı olduğu okul öncesi dönemde ailelerin ve öğretmenlerin desteği sağlanarak okul öncesi eğitim kurumların yaygınlaştırılması açısından önemli bir adım olacaktır. Ayrıca en azından ilköğretim bünyesindeki anasınıfının zorunlu eğitim kapsamına alınması çocukların gelişiminin optimal düzeye çıkarılarak yetenek, ilgi ve kapasitesinin mümkün olduğunca erken belirlenmesi ve çocukların ileriki eğitim basamaklarına hazırlanması açısından oldukça önemli yararlar sağlayacaktır.

Aile ve öğretmenlerin, üstün yetenekli çocukların erken teşhisinin vazgeçilmez paydaşları oldukları bilinmekle birlikte, her iki tarafında üstün yetenekli çocukların özellikleri, davranışları ve iletişim teknikleri ile ilgili profesyonel yardıma ihtiyaçları vardır. Bu konu ile ilgili uzman kişilerle işbirliği yaparak broşür, kitap, televizyon programları, kaynak kişi ve kurumların tanıtıldığı organizasyonlar hazırlanması, seminerler düzenlenmesi, bu tip özellikte çocuğu olan ailelerin bir araya getirilmesi önerilmektedir.

Zekâ ve yetenek kuramlarındaki çeşitlilik, yetenekli olan çocukların kendi bünyelerindeki özellikler arasındaki farklılık, tanı koyacaklar ve hüküm verecekler kişi veya kurumlar arasındaki görüş farklılıkları üstün yetenekli çocukların tek bir yöntemle tanımlanmalarını ve belirlenmesini imkânsızlaştırır. Dünya ülkeleri bu sorunlar üzerinde tartışırken maalesef Türkiye’de en büyük sorun ister engelli ister üstün yetenekli olsun bu çocukların potansiyellerini ortaya koyacak nitelikli ölçme araçlarının yok denecek kadar az olmasıdır. Var olanların çoğunun standardizasyonu, norm çalışması yapılmamış durumdadır. Bu sebeple çocukların bilişsel, sosyal, duygusal ve fiziksel becerilerini ortaya koyacak ölçme araçlarına ihtiyaç duyulmakta ve bu testleri uygulayacak deneyimli, konusunda uzman personele ihtiyaç duyulmaktadır.

Üstün yetenekli çocukların belirlenmesinde Öğretmen Gözlem Formunu kullanacak araştırmacıların özellikle öğretmenlerin objektif, gerçekçi ve doğru gözlem yaparak öğrencileri değerlendirmeleri gerektiğini mutlaka hatırlatılması gerekmektedir. Aynı zamanda öğretmenlerin özellikle çocuğu tanıma teknikleri konusunda zaman zaman düzenlenecek hizmet içi eğitim kursları veya atölye çalışmaları ile bilgilerinin güncellenmesi yerinde olacaktır.

Üstün yetenekli çocuklarla ilgili devlet politikasında bu çocuklara sahip çıkılarak gerekli eğitsel önlemlerin alınması gelişmiş ülkelere olan beyin göçünün önüne geçilmesi için yurt dışında sağlanan imkânların ülkemizde de sağlanarak cazip hale getirilmesi ülkemizin geleceği açısından yararlı olacaktır.

Türkiye'nin bu elit potansiyele kusursuz bir eğitim verebildiği takdirde çok sayıda "değeri" ortaya çıkaracağı kuşkusuzdur. Ancak bunun içinde öncelikle ülkenin sahip olduğu yetenekleri belirlemek, eğitmek ve hem kendi hem de ülkesinin ihtiyaç duyduğu alanlarda hizmet etmesi için onlara olanaklar sunmak üzere bir ülke politikasının oluşturulması gerekmektedir. Devletin eğitimle ilgili birimlerinin bu potansiyeli öncelikle önemseyerek uzun vadeli planlar yapması, üstün yetenekli çocuklara yönelik hizmet ve eğitim modelleri oluşturarak uygun pilot çalışmalar sonucu uygulanabilirliğinin test edilerek yürürlüğe konması yararlı olacaktır.

Milli Eğitim Müdürlükleri bünyesinde yer alan RAM'lerinde çalışan uzman kişilerin sayısı arttırılarak ve çalışma alanları genişletilerek (ki bu alanların içerisine üstün yetenekli çocuklar da dahil edilebilir) daha aktif ve etkili hizmet veresi sağlanabilecektir.

Üstün yetenekli çocukların ilköğretim ve lise formatının dışında okul öncesi eğitime yönelik belirleme ve eğitme dönük çalışmaların hazırlanması geliştirilmesi ve hayata geçirilmesi büyük önem taşımaktadır. Küçük üstün yeteneklilerin eğitimi ile ilgili öncelikle bu alanda yetişmiş öğretmenlere, yöneticilere, teknik personele gereksinim duyulacaktır. İstanbul Üniversitesi Eğitim Fakültesinde açılmış olan Üstün Yetenekliler Eğitimi Öğretmenliği lisans programının diğer üniversitelerin eğitim fakültelerinde de yaygınlaştırılması ve lisansüstü ve doktora programları

açılarak bu alanla ilgili çalışma ve araştırmalar yapılması yararlı olacaktır.

KAYNAKÇA

AKARSU, F. (2000). “**Yaratıcı Zeka ve Öğrenme Yaşantıları, Yaratıcı Zeka ve Eğitim Sempozyumu Bildirileri**. Ankara, Türkiye Zekâ Vakfı ve MEB Talim Terbiye Dairesi Başkanlığı, 43-44.

AKMAN, B. (2003). **Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğuna Sahip Üstün Yetenekli Çocuklar**. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 24, 212-214.

ATAMAN, A. (2003). **Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş**. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

ATAMAN, A. (2003). “**Üstün Yetenekli / Zekalı Çocuk İle Yaşamak**”, Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim.

BUCKHALT, J.A. (1990). Attributional Comments of Experienced and Novice Examiners During Intelligence Testing. **Journal of Psychoeducational Assessment, Vol. 8, No. 4, 478-484.**

BÜYÜKÖZTÜRK, Ş. (2006). **Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı**. (6. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

CALLAHAN, C.M.(1979).“**The Gifted and Talented Women.Education of Gifted and Talented**” Chicago Press, Chicago.

CARTER, T. M. (1958). **The Play Problems Of Gifted Children, School And Society**, 86,224-225.

CLARK, B. (1988). **Growing up gifted (3rd ed.)** Columbus,OH: Charles E. Merrill.

CLARK, B. (2000). “**Buildings Cross Culture Knowledge Base Identification Survey Results**”, World Concil of Gifted.

ÇAĞLAR, D. (1972). “Üstün Zekâlı Çocukların Özellikleri”, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, C.5, Ankara

DAĞLIOĞLU, H.E. NİLGÜN, M. (2003). “**Anaokuluna Devam Eden Beş-Altı Yaş Grubu Çocuklar Arasından Matematik Alanında Üstün Yetenekli Olanların Belirlenmesi**” Hacettepe Üniversitesi Ev Ekonomisi Yüksek okulu Yayınları no:10 Araştırma serisi:10,Bizim büro Basımevi Yay. Dağ. San. Tic. Ltd. Şti. Ankara.

DAĞLIOĞLU, H.E (1995). “**İlkokul 2.-5.Sınıflara Devam Eden Çocuklar Arasından Üstün yetenekli Olanların Belirlenmesi**”. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi, Ankara.

DAĞLIOĞLU H.E. (2005) “Üstün Yetenekli Çocukların Aileleri” **Hacettepe Üniversitesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi**, Haziran-Aralık.

DAVASLIGİL, Ü. (2004) . **Üstün Zekalı Çocukları Eğitimi** ,I. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi Seçilmiş Makaleler Kitabı, Çocuk Vakfı Yayınları,233-241, İstanbul.

DAVASLIGİL, Ü. (2004). **Erken Çocuklukta Üstün Zekalı Çocuklara Uygulanacak Farklaşmış Eğitim Programı** ,I. TürkiyeÜstün Yetenekli Çocuklar Kongresi Seçilmiş Makaleler Kitabı, Çocuk Vakfı Yayınları,289-300 ,İstanbul.

DAVIS G.A., RİMM S.B. (2004). **Education of The Gifted and Talented**, 5th Ed, America, Pearson Education Inc.

DÖNMEZ, B. N. (2004). **I. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi**, Sunulmuş Bildiri, İstanbul.

EBY, J. M. (1990). **A Thoughtful Overview of gifted Education** Longman, Newyork

EBY, J., & SMUTNY, J. F. (1990). **A Thoughtful Overview of Gifted**

Education. New York: Longman. EDWA. “**Gifted and Talented Children Policy, Identification, Identification Policy**”,www.EDWA.org 1997.

Ekinci, A, H. (2002). “**İlköğretim Okullarının Üstün Yetenekli Çocukların Eğitimine Elverişlilik Düzey ile İlgili Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi**”. Yüksek Lisans Tezi Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Yönetimi Teftişi Planlaması Bilim Dalı Diyarbakır.

ENÇ, M. (1979). “**Üstün Beyin Gücü Gelişim ve Eğilimleri**” Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları No:83

ENDEPOHİS, M., HEİKE, R. “**Primary School Teachers’ Criteria for the Identification of the Gifted Pupils**”.High Ability Studies vol.16, no: 2 December 2005.

ERSOY, Ö., AVCI, N. (2001). **Özel Gereksinimli Çocuklar ve Eğitimleri.** Özel Eğitim Ankara: Ya-Pa Yayıncılık.

FELDMAN, D. H. (1986). with Goldsmith, L, Nature's gambit: **Child prodigies and the development of human potential**, New York, Basic Books.

FREEMAN, J. (1986). **The Pssychology of gifted Children** John wiley and sons ltd, Great Britain.

GARDNER, H. 1993). **Frames of Mind: The theory of multiple intelligences**, New York: Basic Books. The second edition. Britain by Fontana Press.

Gardner, H. (1999). **The Disciplined Mind: Beyond Facts And Standardized Tests, The K-12 Education That Every Child Deserves**, New York: Simon and Schuster (and New York: Penguin Putnam).

GOULD, J.,THARPE, P. and WEEKS, V. (2001). **An eorly Childhood Accelerated Program** Educational Leader Ship , 59/ no:3/p.p 47-50.

GROSS, J.D. (1999). **Small Poppies : Highly Gifted Children in The Eorly years.** Roeper Rewiev. 21/ n:3/ p.p ; 207-214.

HANSON, I. A. (1984). **Comparison Between Parent Identification Of Young Bright Children And Subsequent Testing**, Rooper Review, 7, 44-45.

HANY, E. (1995). **"Teachers Cognitive Process of Identifying Gifted Students"**. Bulunduğu Eser: M. Katzko ve F. Mönks (Eds)

HARRISON, C. (2000). **"But three- year-olds can't..." Glass Ceillings On Early Childhood-Implications for Gifted Children**. Australian Journal of Early childhood, V, 25, 2, p:22.

HO, W-C. (1988). **Yani: The brush of innocence**, New York, Hudson Hills Pres.

HODGE, K. and KEMP, C. (2000). **Exploring The Nature of Giftedness in Presschod Children** Journal of Education of The Gifted V:24/no:1/pp/46-73.

HOTULAINEN, R., NEVILLE J.S. **"Identified Preschool Potential Giftedness and Relation to Academic Achivement and Self-Concept at the end of Finnish Comprehensive School"**. High Ability Studies vol.14, no:1 June 2003.

JACKSON, N. E., & Butterfield, E. C. (1986). **A Conception Of Giftedness Designed To Promote Research**, In R. J. Sternberg & J. E. Davidson (Eds.), **Conceptions Of Giftedness** (pp. 151-181), Cambridge, UK, Cambridge University Pres,

KARASAR, N. (2000). **Verilerin Toplanması. Bilimsel Araştırma Yöntemi**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

KLEİN, P.S. (1992). **Mediating The Cognitive, Social And Aesthetic Development Of Precocious Young Children**, In P.S. Klein & A. Tannenbaum (Eds.), **To Be Young And Gifted** (Pp.245-277), Norwood, NJ: Ablex.

KOCABAŞ, A., KIRMIZI, S.F. (2006). **Comparison of Multiple Intellegences of Parents and Their Children**. Eurasian Journal of Educational Research, Fall v: 25.

KURT, Ş . (2004). **Bebeklik ve Okul Öncesi Donemde Ailelerinin Yönlendirilmesi**, 1.Üstün Yetenekliler Kongresi, Sunulmuş Bildiri, İstanbul.

- LEWIS, M.&LOUIS, B. (1992). **Young Gifted Children**, In N. Colangelo & G. A. Davis (Eds.), *Handbook Of Gifted Education* (Pp.365-381), Boston, Allyn & Bacon.
- LOUIS B. & LEWIS, M. (1992). Parental Beliefs About Giftedness In Young Children And Their Relation To Actual Ability Level, **Gifted Child Quarterly**, 36,27-31.
- LOVECKY, D. V. (1999). **Gifted children with AD/HD**. Paper presented at the 11 th Annual CHADD International Conference, Washington DC., (October, 8-10).
- MAKER, C.J. (1982). **“Curriculum Development for the Gifted”**.Aspen System Corporation Rockville.
- MARLAND, S. P., Jr. (1972). **Education of the gifted and talented, Volume I: Report to the Congress of the United States by the Commissioner of Education**. Washington, DC: United States Government Printing Office.
- MEADOR, K. (1996) **Meeting the Needs of Young Gifted Students**. *Childhood Education*, Fall v:73,p:6-9.
- METİN, N. (1999). **“Üstün Yetenekli Çocuklar”** Ankara Özaşama Matbaacılık San. Ve Tic. Ltd.Şti.
- MILES, C.D. (1954). **Gifted children**, In L. Carmichael (Ed.), *Manual of child psychology*, (2. ed., 984-1063), New York, Wiley.
- MORELOCK, M. J., & MORRISON, K. (1999). **Differentiating “developmentally appropriate”: The multidimensional curriculum model for the young gifted children**. *Roeper Review*, 21(3),p:195-200.
- ÖZSOY, Y. (1984). **“Üstün Yetenekli Çocuklar ve Yetenekleri”** Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi ,Eskişehir.
- ÖZSOY ,Y., MEHMET Ö., SÜLEYMAN E. (2002). **“Özel Eğitime Giriş”**

Karatepe Yayınları, Ankara.

PAINTER J. (1996). **Questioning Techniques for Gifted Student.**

PFEIFFER, S. I. (2008). **Handbook of Giftedness in Children Psychoeducational Theory, Research, and Best Practices** (First Edition) Springer.

PLOMIN, R., & THOMPSON, L. A. (1993). **Genetics and high cognitive ability.** In G. R. Bock & K. Ackrill (Eds.), *The origins and development of high ability* (pp. 67-84). Chichester, England: Wiley (Ciba Foundation Symposium 178, pp. 67-79).

PORTER, L. (2005). **Gifted Young Children A guide for teachers and parents** (2nd edition) Allen& Unwin.

RADICH, C. A. (1981). **A Study of Effectiveness of Teacher Checklist for Screening Kindergarden and First Grade Gifted Canardates in Predicting Gifted Potantial Research Report.**

RENZULLI, J.S. (1986). **“The Three Ring Conception of Giftedness:a Developmental Model for Creative Productivity”.**Conception of Giftedness Press Syndicate of University of Cambridge.

ROBINSON, N.M. (1993). *Parenting The Very Young, Gifted Children*, The National Research Center On The Gifted And Talented, The University Of Connecticut. Parenting Research-Based Decision Making Series, (number:9308).

ROBSON, S. (2006). **Developing Thinking and Understanding inYoung Children an introduction for students.** (First Edition) Routledge.

SELÇUK, Z., KAYILI, H., OKUT, L. (2004). **Çoklu Zekâ Uygulamaları** (4. Baskı). Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

SENEMOĞLU, N. (2000). **“Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi”.**ALFA Basım Yayım Dağıtım Ltd.Şti. İstanbul.

SCOTT, M. S., and DELGADO, C. F. (2005). **Identifying cognitively gifted minority students in preschool**. *Gifted Child Quarterly*, 49, 199-210.

SILVERMAN, L. K., CHITWOOD, D. G., & WATERS, J. L. (1986). Young Gifted Children: Can Parents Identify Giftedness? **Topics In Early Childhood Special Education**, 6(1),23-38.

SIMONTON, D. K. (1988). *Scientific Genius*, Cambridge, UK, Cambridge University Press.

STERNBERG, R. J. and DAVIDSON, J. E.(2005) **Conceptions of Giftedness** (Second Edition) Cambridge University Press.

STERNBERG, R. J. (1986). **The Nature Of Creativity**, Cambridge, UK, Cambridge University Press.

SUTHERLAND, M. (2005). **Gifted and Talented in the Early Years Practical Activities for Children aged 3 to 5** (First Edition) Paul Chapman Publishing London.

TANNENBAUM, A. (1992). Early Signs Of Giftedness: Research And Commentary, **Journal For The Education Of The Gifted**, 15, 104-133.

TERMAN, L. M. (1926). **Genetic Studies Of Genius**, Vol I, Mental And Physical Traits Of A Thousand Gifted Children, (2. Ed.), Stanford CA, Stanford University Press.

TORRANCE, E. P. and CAROPRESSO, E. J. (1998). **“PDE-Assesment of Preschool Giftedness: Intelligence and Creativity”**. Penn-Link.Bulletin Board Pages.

VAN TASSEL, B. J. (1986) **"The Use of Aptitude Tests for Identifying the Gifted: The Talent Search Concept."** *Roeper Review* February Vol.8, pp.185-189.

YAKMACI, G. B. (2002). “Üstün Yeteneklilerin Belirlenmesinde Yardımcı Yeni Bir Yaklaşım: Dobrowsk’nin Aşırı Duyarlılık Alanları” İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. İstanbul

WALLACE, B. and ERİKSSON, G. (2006). **Diversity in Gifted Education International perspectives on global issues.** (First Edition) Routledge.

http://fusunakarsu.com/articles/zekanin_olculmesi.html (23.03.2009)

<http://orgm.meb.gov.tr/Kurumlarimiz/OzelEgitimKurumlarimiz/bilimsanatmrkadres.htm> (30.04.2009)

www.EDWA.org (25.03.2009)

EKLER

EK-1 Öğretmen Gözlem Formu

ÖĞRENCİNİZİN İLGİLERİ VE YETENEKLERİ

Çocuğun Adı-Soyadı:
Çocuğun Doğum Tarihi:
Cinsiyeti:

Sizin Adınız-Soyadınız:
Formu Doldurma Tarihi:

Soru No	MADDELER	Hiç 1	Bazen 2	Çoğunlukla 3	Her Zaman 4
1	Yaşıtlarına göre kelime hazinesi daha geniştir.				
2	Yaşıtlarına göre daha karmaşık cümleler kurar.				
3	Soyut sözcükleri yerinde ve anlamlı kullanır.				
4	Yaşıtlarına göre daha hızlı öğrenir.				
5	Gördükleri ve yaşadıklarını ayrıntılı olarak hatırlar.				
6	Çok meraklı ve araştırmacıdır.				
7	Yaşıtlarına göre daha olgundur.				
8	İlgi duyduğu alana/etkinliklere uzun süre yoğunlaşabilir.				
9	Amacına ulaşmak için sabırla mücadele eder.				
10	İlgi alanları çok geniştir.				
11	Durumları ve olayları, duyularını ve önsezilerini kullanarak anlamaya çalışır.				
12	Okuma/yazmaya yaşıtlarına göre çok daha erken ilgi gösterir.				
13	Sembol, kelime ve rakamlarla olağan üstü ilgilidir.				

EK-2 Aile Gözlem Formu

ÇOCUĞUNUZUN İLGİLERİ VE YETENEKLERİ

Çocuğunuzun Adı-Soyadı:
 Çocuğun uzun Doğum Tarihi:
 Cinsiyeti:

Sizin Adınız-Soyadınız:
 Formu Doldurma Tarihi:

Soru No	MADDELER	Hiç 1	Bazen 2	Çoğunlukla 3	Her Zaman 4
1	Yaşıtlarına göre kelime hazinesi daha geniştir.				
2	Yaşıtlarına göre daha karmaşık cümleler kurar.				
3	Soyut sözcükleri yerinde ve anlamlı kullanır.				
4	Yaşıtlarına göre daha hızlı öğrenir.				
5	Gördükleri ve yaşadıklarını ayrıntılı olarak hatırlar.				
6	Çok meraklı ve araştırmacıdır.				
7	Yeni durumlara kolayca uyum sağlar.				
8	Sorumluluk almaktan hoşlanır ve aldığı sorumluluğu yerine getirir.				
9	Kendini sözel olarak çok iyi ifade eder.				
10	Tek düze işlerden hoşlanmaz.				
11	Akranlarına göre daha baskındır.				
12	Beden dilini kullanmada başarılıdır.				
13	Atletik ve çevik vücut yapısına sahiptir.				

EK-3 Çoklu Zekâ Gözlem Formu

Çoklu Zekâ Gözlem Formu

Öğrencinin Adı Soyadı:	Tarih:
Cinsiyeti:	Sınıfı:
Lütfen formada yer alan her ifadenin sizin için ne derece uygun olup olmadığını aşağıdaki beşli dereceleme ölçeği üzerinde belirtiniz. Bunun için uygun gördüğünüz rakamın altına "X" işareti koymanız yeterlidir. Her bir rakamın ifade ettiği anlam aşağıda verilmiştir. Burada "X" işareti konulan seçeneklerin karşılığı olan rakamlar, bu formun sonunda yer alan "Çocuklar için çoklu zeka gözlem formunu değerlendirme profili"nde ilgili boşluğa işaretlenmeli ve toplam puanlara ulaşılmalıdır. Bu puanların ne anlama geldiği adı geçen profile belirtilmiştir.	
0 = Benim için hiç uygun değil 1 = Çok az uygun 2 = Kısmen uygun 3 = Oldukça uygun 4 = Tamamen uygun	

Sözel / Dilsel Zeka	0	1	2	3	4
Resimlerden çok yazılar dikkatini çeker.					
İsimler, yerler, tarihler konusunda belleği iyidir.					
Kitap okumayı sever.					
Kelimeleri doğru şekilde telaffuz eder.					
Bilmecelerden, kelime oyunlarından hoşlanır.					
Dinleyerek daha iyi öğrenir.					
Yaşına göre kelime hazinesi iyidir.					
Yazı yazmaktan hoşlanır.					
Öğrendiği yeni kelimeleri kullanmayı sever.					
Sözel tartışmalarda başarılıdır.					

Mantıksal / Matematiksel Zeka	0	1	2	3	4
Makinelerin nasıl çalıştığına dair sorular sorar.					
Aritmetik problemlerini kafadan hesaplar.					
Matematik ve Fen derslerinden hoşlanır.					
Matematik oyunlarından hoşlanır.					
Satranç ve benzeri strateji oyunlarını sever.					
Mantık bulmacalarını, beyin jimnastiğini sever.					
Bilgisayar oyunlarından hoşlanır.					
Deneylerden ve yeni denemeler yapmaktan hoşlanır.					
Arkadaşlarına oranla daha soyut düşünebilir.					
Sebep-sonuç ilişkilerini kurmaktan zevk alır.					

Görsel ve Uzamsal Zeka	0	1	2	3	4
Renklere karşı çok duyarlıdır.					
Harita, tablo gibi materyalleri daha kolay algılar.					
Arkadaşlarına oranla daha fazla hayal kurar.					
Resim yapmayı ve boyamayı çok sever.					
Yap-boz, lego gibi oyunlardan hoşlanır.					
Daha önce gittiği yerleri kolayca hatırlar.					
Bulmaca çözmekten hoşlanır.					
Rüyalarını çok net ve ayrıntılarıyla hatırlar.					
Resimli kitapları daha çok sever.					
Kitaplarını, defterlerini, diğer materyalleri çizer.					

Müziksel / Ritmik Zeka	0	1	2	3	4
Şarkılarını melodilerini rahatlıkla hatırlar.					
Güzel şarkı söyler.					
Müzik aleti çalar, ya da çalmayı çok ister.					
Müzik dersini çok sever.					
Ritmik konuşur ya da hareket eder.					
Farkında olmadan mırıldanır.					
Çalışırken eliyle ya da ayağıyla ritim tutar.					
Çevredeki sesler çok dikkatini çeker.					
Çalışırken müzik dinlemek hoşuna gider.					
Öğrendiği şarkıları paylaşmayı sever.					

Bedensel / Kinestetik Zeka	0	1	2	3	4
Koşmayı, atlamayı ve güreşmeyi çok sever.					
Oturduğu yerde duramaz, kımıldanır.					
Düşüncelerini mimik ve davranışlarla daha rahat ifade eder.					
Bir şeyi okumak yerine yaparak öğrenmeyi sever.					
Merak ettiği şeyleri eline alarak incelemek ister.					
Boş vakitlerini dışarıda geçirmek ister.					
Arkadaşlarıyla fiziksel oyunlar oynamayı tercih eder.					
El becerileri gelişmiştir.					
Meramını anlatırken vücut hareketlerini kullanır.					
İnsanlara ve eşyalara dokunmaktan hoşlanır.					

Doğa Zekası	0	1	2	3	4
Hayvanlara karşı çok meraklıdır.					
Doğaya karşı duyarsız olanlara kızar.					
Evde hayvan besler ya da beslemeyi çok ister.					
Bahçede toprakla ya da bitkilerle oynamayı çok sever.					
Bitki beslemeyi sever.					
Çevre kirliliğine karşı çok duyarlıdır.					
Bitki ya da hayvanlarla ilgili belgesellere ilgi duyar.					
Mevsimlerle ve iklim olaylarıyla çok ilgilidir.					
Değişik meyve ve sebzelere karşı çok ilgilidir.					
Doğa olaylarıyla çok ilgilenir.					

Kişilerarası Zeka	0	1	2	3	4
Arkadaşlarıyla oynamaktan hoşlanır.					
Çevresinde bir lider olarak görülür.					
Problemi olan arkadaşlarına öğütler verir.					
Arkadaşları onun fikirlerine değer verir.					
Organizasyonların, etkinliklerin vazgeçilmez elemanıdır.					
Arkadaşlarına bir şeyler anlatmaktan hoşlanır.					
Arkadaşlarını sık sık arar.					
Arkadaşlarının sorunlarına yardımcı olmaktan hoşlanır.					
Çevresindekiler onunla arkadaşlık kurmak ister.					
İnsanlara selam verir, hatır sorar.					

İçsel Zeka	0	1	2	3	4
Bağımsız olmayı sever.					
Kendisinin güçlü ve zayıf yanlarını bilir.					
Yalnız çalışmayı daha çok sever.					
Yalnız oynamayı sever.					
Yaptığı işleri arkadaşlarıyla paylaşmayı sevmez.					
Yaptığı işlerin bilincindedir.					
Pek kimseye akıl danışmaz.					
Kendine saygısı yüksektir.					
Yoğun olarak uğraştığı bir ilgi alanı, hobisi vardır.					
Yardım istemeden kendi başına ürünler ortaya koyar.					

Çoklu Zeka Gözlem Formunu Değerlendirme Profili

Öğrencinin Adı Soyadı:..... Cinsiyeti:..... Sınıfı:.....												
Zeka Alanı	İfadeler										Toplam	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
Sözel / Dilsel												
Mantıksal / Matematiksel												
Görsel / Uzamsal												
Müziksel / Ritmik												
Bedensel / Kinestetik												
Doğa												
Kişilerarası												
İçsel												
SEÇENEKLER	HER BİR ALANDA ELDE EDİLEN TOPLAM PUAN						BU ZEKA ALANINDAKİ GELİŞMİŞLİK DÜZEYİ					
4- Tamamen Uygun	32 - 40 arası						Çok gelişmiş					
3- Oldukça Uygun	24 - 31 arası						Gelişmiş					
2- Kısmen Uygun	16 - 23 arası						Orta düzeyde gelişmiş					
1- Çok Az Uygun	8 - 15 arası						Biraz gelişmiş					
0- Hiç Uygun Değil	0 - 7 arası						Gelişmemiş					